

Η Έννοια της «Ασφαλούς Τρίτης Χώρας» Διατάξεις & Εφαρμογή στο Ελληνικό Σύστημα Ασύλου

Μίνως Μουζουράκης
για το PRO ASYL και την Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο (RSA)

Φεβρουάριος 2024

PRO ASYL
DER EINZELFALL ZÄHLT.

RSA
REFUGEE SUPPORT AEGEAN

Περιεχόμενα

Περίληψη	2
Εισαγωγή	5
Η ασφαλής τρίτη χώρα στην ελληνική διαδικασία ασύλου.....	6
Στόχος, μέθοδοι και δομή της μελέτης.....	8
Κριτήρια ασφαλείας	8
Διαδικαστικές προδιαγραφές: μεθοδολογία & αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων.....	8
Επίκαιρα στοιχεία.....	11
Αξιόπιστα στοιχεία.....	12
Διαθέσιμα στοιχεία.....	19
Ουσιαστικές προδιαγραφές: απαιτούμενο επίπεδο προστασίας στην τρίτη χώρα.....	20
Προστασία από επαναπροώθηση.....	22
Πρόσβαση σε διαδικασίες και προστασία σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης.....	25
Προστασία από δίωξη και σοβαρή βλάβη.....	27
Κριτήριο συνδέσμου	28
Στοιχεία για τη συγκρότηση του συνδέσμου.....	28
Γεωγραφική εγγύτητα και παρουσία ομοεθνών.....	30
Χρόνος παραμονής στην τρίτη χώρα.....	30
Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα.....	31
Βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.....	32
Εσφαλμένο πεδίο εξέτασης ζητημάτων ασφαλείας.....	32
Προοπτική επανεισδοχής στην τρίτη χώρα	33
Απαιτούμενο μέτρο της αδυναμίας επανεισδοχής.....	34
Στάδιο αξιολόγησης της προοπτικής επανεισδοχής.....	35
Πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου κατόπιν άρνησης επανεισδοχής.....	36
Πίνακας Νομοθεσίας	39
Πίνακας Νομολογίας	40

Περίληψη

Η έννοια της «ασφαλούς τρίτης χώρας» επιστρέφει στο προσκήνιο των συστημάτων ασύλου στην Ευρώπη, καθώς οι κυβερνήσεις ανά την ήπειρο αναζητούν τρόπους μετακύλησης της ευθύνης τους για την εξέταση των αιτημάτων προστασίας των προσφύγων σε άλλα κράτη. Η έννοια αυτή, που αξιοποιείται ως λόγος απόρριψης των αιτήσεων ασύλου ως απαράδεκτων χωρίς εξέταση επί της ουσίας, αποτελεί κορωνίδα της πρόσφατης συμφωνίας για τη μεταρρύθμιση του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου (ΚΕΣΑ) σε ενωσιακό επίπεδο και της υλοποίησης ή/και διερεύνησης εθνικών πολιτικών, από την Ελλάδα έως το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία. Οι πολιτικές για τις ασφαλείς τρίτες χώρες συχνά προσκρούουν ευθέως στα ανθρώπινα δικαιώματα και στο κράτος δικαίου. Για τον λόγο αυτό τίθενται συστηματικά υπό δικαστική αμφισβήτηση ενώπιον εθνικών και ευρωπαϊκών δικαστηρίων.

Η παρούσα μελέτη παραθέτει τους κυριότερους κανόνες της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και νομολογίας σε σχέση με την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας και αναλύει την εφαρμογή τους στο ελληνικό σύστημα ασύλου. Έμφαση δίνεται ιδίως στη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), των ελληνικών δικαστηρίων και οιονεί δικαιοδοτικών οργάνων, ήτοι των Ανεξάρτητων Επιτροπών Προσφυγών αρμόδιων για την εξέταση των ενδικοφανών προσφυγών ασύλου στην Ελλάδα.

Κατά την υλοποίηση της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας, τα κράτη δεσμεύονται από μία σειρά από διαδικαστικές και ουσιαστικές απαιτήσεις, όπως θεσπίζονται ιδίως στην Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου, το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη νομολογιακή ερμηνεία τους. Οι βασικότερες νομικές απαιτήσεις που διέπουν την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας συνοψίζονται στα παρακάτω δέκα σημεία:

1. Τα κράτη οφείλουν να θεσπίζουν κανόνες μεθοδολογίας σχετικά με την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας σε κάθε ατομική υπόθεση (Άρθρο 38, παρ. 2, περ. β' Οδηγίας 2013/32/ΕΕ, ΔΕΕ C-564/18, C-924/19 PPU, C-821/19). Η μεθοδολογία πρέπει να προκύπτει από ενδεδειγμένη αξιολόγηση της επάρκειας του συστήματος ασύλου της εν λόγω χώρας, βάσει διαθέσιμων αξιόπιστων πηγών (ΕΔΔΑ *Ilias και Ahmed κατά Ουγγαρίας* [Ευρ. Συνθ.]).
2. Οι πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση του ασύλου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην τρίτη χώρα πρέπει να είναι ακριβείς και επίκαιρες (Άρθρο 10, παρ. 3, περ. β' και αιτ. σκ. 48 Οδηγίας 2013/32/ΕΕ; ΔΕΕ C-756/21).
3. Στοιχεία από αξιόπιστες πηγές, όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, το Συμβούλιο της Ευρώπης και τα όργανα της ΕΕ αναφορικά με την κατάσταση στην τρίτη χώρα θεωρούνται κατ' αρχήν γνωστές στα κράτη μέλη (αιτ. σκ. 48 Οδηγίας 2013/32/ΕΕ, ΕΔΔΑ *Ilias και Ahmed κατά Ουγγαρίας*). Οι θέσεις της Ύπατης Αρμοστείας έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα, ενόψει της εποπτικής αρμοδιότητας που της ανατίθεται από τη Σύμβαση της Γενεύης (ΔΕΕ C-621/21).
4. Οι διπλωματικές εγγυήσεις που παρέχονται από την τρίτη χώρα δεν αποτελούν καθοριστικό αποδεικτικό μέσο της κατάλληλης μεταχείρισης των προσφύγων. Οι εγγυήσεις αυτές πρέπει να πληρούν προϋποθέσεις ποιότητας και αξιοπιστίας, οι οποίες αξιολογούνται βάσει κριτηρίων όπως η εξειδίκευσή τους, η διάρκεια και ισχύς των διμερών σχέσεων, η επαλήθευση μέσω μηχανισμών εποπτείας και η αποτελεσματικότητα της προστασίας κατά των βασανιστηρίων στην τρίτη χώρα (ΕΔΔΑ *Othman κατά Ηνωμένου Βασιλείου*).

5. Οι πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση στην τρίτη χώρα, επί των οποίων στηρίζονται οι αρχές ασύλου, πρέπει να κοινοποιούνται στον αιτούντα (Άρθρα 12, παρ. 1, περ. δ' και 38, παρ. 2, περ. γ' Οδηγίας 2013/32/ΕΕ).
6. Ο έλεγχος της τήρησης των κριτηρίων ασφαλείας που ορίζουν οι περ. α' έως ε' του Άρθρου 38, παρ. 1 της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ συνίσταται σε αξιολόγηση μελλοντικού κινδύνου (ΕΔΔΑ *Paroshvili κατά Βελγίου*). Η παρελθούσα βλάβη αποτελεί ένδειξη, όχι όμως απαραίτητη προϋπόθεση, του μελλοντικού κινδύνου (Άρθρο 4, παρ. 4 Οδηγίας 2011/95/ΕΕ).
7. Το απαιτούμενο επίπεδο προστασίας κατά της επαναπροώθησης που παρέχεται στην τρίτη χώρα αντιστοιχεί στο μέτρο του «πραγματικού κινδύνου» έκθεσης σε δίωξη, βασανιστήρια, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση (ΔΕΕ C-71/11, C-163/17, ΕΔΔΑ *Ilias και Ahmed κατά Ουγγαρίας*).
8. Το κριτήριο του συνδέσμου με την τρίτη χώρα αξιώνει τη διεξαγωγή εξατομικευμένης αξιολόγησης των περιστάσεων του αιτούντος, διακριτής από τον έλεγχο των κριτηρίων ασφαλείας στην τρίτη χώρα. Μόνη η διέλευση δεν αποτελεί επαρκές στοιχείο για τη συγκρότηση συνδέσμου με την τρίτη χώρα (ΔΕΕ C-564/18, C-924/19 PPU, C-821/19).
9. Η έλλειψη προοπτικής επανεισδοχής του αιτούντος στην τρίτη χώρα κατά την έννοια του Άρθρου 38, παρ. 4 της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ δύναται να προκύπτει από διαφορετικές πραγματικές ή νομικές συνθήκες, αναγόμενες σε γενικευμένες ή ατομικές περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της μονομερούς αναστολής συμφωνίας επανεισδοχής και της σιωπηρής απόρριψης αιτημάτων επανεισδοχής.
10. Τα αιτήματα ασύλου πρέπει να εξετάζονται επί της ουσίας σε περίπτωση απουσίας προοπτικής επανεισδοχής στην τρίτη χώρα. Στις περιπτώσεις αυτές τα κράτη μέλη δεν δύνανται να εφαρμόζουν την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας (αιτ. σκ. 44 Οδηγίας 2013/32/ΕΕ), εφόσον, δε, το αίτημα έχει ήδη απορριφθεί, το κράτος μέλος φέρει το βάρος εκ νέου εκκίνησης της διαδικασίας ασύλου.

Τα ευρήματα της ανάλυσης καταδεικνύουν σοβαρές πλημμέλειες στον χαρακτηρισμό ασφαλών τρίτων χωρών και στην εφαρμογή της έννοιας σε ατομικές αιτήσεις ασύλου στην Ελλάδα. Παρατίθενται δέκα σημεία όπου η ελληνική πρακτική αποκλίνει από τους εδραιωμένους κανόνες:

1. Παράλειψη ενδελεχούς εξέτασης αξιόπιστων πληροφοριών για τις τρίτες χώρες, συμπεριλαμβανομένων εκθέσεων των ενωσιακών θεσμών, πριν το νομοθετικό χαρακτηρισμό τους ως ασφαλών τρίτων χωρών.
2. Κατάφωρες πλημμέλειες στην εφαρμογή των κανόνων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναφορικά με την αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού από τις Επιτροπές Προσφυγών, οι οποίες εσφαλμένως κρίνουν ότι τρίτη χώρα δύναται να χαρακτηριστεί ασφαλής παρά τα αντίθετα στοιχεία αξιόπιστων πηγών.
3. Παράλειψη της Υπηρεσίας Ασύλου και των Επιτροπών Προσφυγών να αξιολογούν αξιόπιστες πληροφορίες για τις τρίτες χώρες κατά τη λήψη απόφασης επί των αιτήσεων ασύλου. Συστηματική χρήση παρωχημένων, τυποποιημένων πληροφοριών από την Υπηρεσία Ασύλου και τις Επιτροπές Προσφυγών σε αποφάσεις επί αιτήσεων ασύλου.
4. Κατάφωρη παρερμηνεία των κανόνων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σχετικά με τις διπλωματικές εγγυήσεις από τις Επιτροπές Προσφυγών. Κρίσεις σε α' και β' βαθμό στηριζόμενες σε παρωχημένες και αναξιόπιστες εγγυήσεις.
5. Τυποποιημένες απαντήσεις της Υπηρεσίας Ασύλου περί άρνησης κοινοποίησης εγγράφων για την κατάσταση στην τρίτη χώρα σε αιτούντες, των οποίων οι υποθέσεις εξετάζονται με βάση την ασφαλή τρίτη χώρα.

6. Κακή εφαρμογή του κανόνα του διεθνούς προσφυγικού δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναφορικά με την αξιολόγηση μελλοντικού κινδύνου, με αποτέλεσμα την αυθαίρετη απόρριψη αιτήσεων λόγω της μη προβολής παρελθούσας κακομεταχείρισης στην τρίτη χώρα από τους αιτούντες.
7. Κακή εφαρμογή του πάγιου μέτρου απόδειξης του «πραγματικού κινδύνου» και σύγχυσης αυτού με τις αυστηρότερες προδιαγραφές που διέπουν τις μεταφορές αιτούντων μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ, με αποτέλεσμα την αυθαίρετη επιβολή απαίτησης προς τους αιτούντες να αποδεικνύουν «συστημικές πλημμέλειες» στο σύστημα ασύλου της τρίτης χώρας ή «μαζικές επαναπροωθήσεις» που δημιουργούν κίνδυνο για «παν πρόσωπο που επιστρέφεται» σε αυτήν.
8. Ασυνεπής ερμηνεία των κριτηρίων ασφαλείας σε α' και β' βαθμό. Εσφαλμένη κρίση ζητημάτων ασφαλείας στο πλαίσιο του κριτηρίου του συνδέσμου από τις Επιτροπές Προσφυγών, ενδεικτικά κινδύνων για συγκεκριμένες ομάδες π.χ. γυναίκες, μειονότητες, καθώς και αδυναμίας πρόσβασης σε διαδικασίες και κοινωνικά δικαιώματα.
9. Τυποποιημένη κρίση επί του συνδέσμου με την τρίτη χώρα χωρίς εξατομικευμένη εξέταση. Ασυνεπής ερμηνεία των στοιχείων που καθορίζουν την ύπαρξη συνδέσμου με την τρίτη χώρα, όπως η διάρκεια παραμονής και το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.
10. Παράλειψη αξιολόγησης της πρόδηλης απουσίας προοπτικής επανεισδοχής στην τρίτη χώρα, ακόμη και όταν προβάλλεται ρητώς από τους αιτούντες. Έλλειψη πρόσβασης σε διαδικασία ασύλου συνεπεία της έλλειψης προοπτικής επανεισδοχής στην τρίτη χώρα, μεταξύ άλλων με αυθαίρετη απόρριψη μεταγενέστερων αιτήσεων ως στερούμενων «νέων ουσιωδών στοιχείων».

Εισαγωγή

Η έννοια της «ασφαλούς τρίτης χώρας» έχει χρησιμοποιηθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα από τα κράτη ως λόγος απόρριψης αιτημάτων διεθνούς προστασίας χωρίς εξέταση επί της ουσίας, βάσει της τεκμαιρόμενης δυνατότητας του αιτούντος άσυλο να αναζητήσει αλλού προστασία.¹ Στο ενωσιακό δίκαιο, θεσπίζεται ρητώς ως λόγος απαραδέκτου στις διαδικασίες ασύλου.²

Η έννοια της «ασφαλούς τρίτης χώρας» επιστρέφει στο προσκήνιο των συστημάτων ασύλου στην Ευρώπη, καθώς οι κυβερνήσεις ανά την ήπειρο αναζητούν τρόπους μετακύλησης της ευθύνης τους για την εξέταση των αιτημάτων προστασίας των προσφύγων σε άλλα κράτη εκτός της ηπείρου. Έχει αναχθεί σε κορωνίδα της μακροχρόνιας διαδικασίας μεταρρύθμισης του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου (ΚΕΣΑ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), στο πλαίσιο της οποίας οι κυβερνήσεις, εκπροσωπούμενες στο Συμβούλιο της ΕΕ, επιχειρούν – με επιτυχία – αφενός την πολυδιάστατη διεύρυνση του ορισμού της και αφετέρου την αποδυνάμωση των κανόνων χρήσης της στον επικείμενο Κανονισμό για τις διαδικασίες ασύλου. Στα τέλη του 2023,³ επιτεύχθηκε πολιτική συμφωνία των συννομοθετών επί του Κανονισμού και των λοιπών νομοθετημάτων της μεταρρύθμισης του ΚΕΣΑ, η οποία εγκρίνει την εκδοχή των κειμένων που προτάθηκε από το Συμβούλιο, με ελάχιστες εξαιρέσεις. Τα κείμενα αυτά πρόκειται να ψηφιστούν πριν τις ευρωεκλογές του Ιουνίου του 2024 και επιφέρουν μία σοβαρή ολίσηση των ενωσιακών νομοθετικών προδιαγραφών για το άσυλο, η οποία αναμένεται να περιορίσει σημαντικά το δικαίωμα στο άσυλο ανά την ήπειρο.

Η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας αποτελεί, περαιτέρω, εφιαλτήριο για ολόένα και πιο ριζοσπαστικές τοποθετήσεις για την προστασία των προσφύγων σε εθνικό επίπεδο, από την Ουγγαρία και την Ελλάδα έως το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία.⁴ Είτε υπό τη μορφή προτάσεων είτε ήδη υπό υλοποίηση, οι πολιτικές ασφαλών τρίτων χωρών συχνά προσκρούουν ευθέως στα ανθρώπινα δικαιώματα και στο κράτος δικαίου και δημιουργούν σοβαρούς κινδύνους επαναπροώθησης και φαινομένων «προσφύγων σε τροχιά» (*refugees in orbit*), όπου οι άνθρωποι που χρήζουν προστασίας στερούνται της δυνατότητας να την αναζητήσουν και να τη λάβουν. Οι δικαστικές διεκδικήσεις αμφισβήτησής της ενώπιον εθνικών και ευρωπαϊκών δικαστηρίων αποδεικνύονται αναπόφευκτες αλλά και αναγκαίες για τον περιορισμό πολιτικών που παραβιάζουν εδραιωμένους κανόνες προστασίας προσφύγων και ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

¹ Ανάλυση στο Μίνως Μουζουράκης & Cathryn Costello, «Human Rights Violations to Deflect Refugees: The EU Council Agreement on Asylum Reform as an Intensification of Policies Tried and Failed» (*Verfassungsblog*, 25 Ιουνίου 2023), διαθέσιμο [εδώ](#).

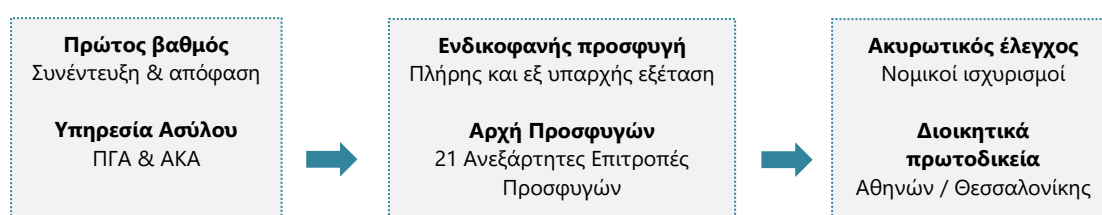
² Άρθρο 33, παρ. 2, περ. γ' Οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση) [2013] Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ L180/60 («Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου»).

³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, STATEMENT/23/6708, 20 Δεκεμβρίου 2023, διαθέσιμο [εδώ](#).

⁴ Βλ. ιδίως Tagesspiegel, «CDU-Grundsatzprogramm: Unions-Parlamentsgeschäftsführer Frei pocht auf Auslagerung von Asylverfahren», 7 Δεκεμβρίου 2023, διαθέσιμο [εδώ](#), The Guardian, «Sunak's Rwanda treaty 'unlikely to satisfy supreme court', say legal experts», 13 Ιανουαρίου 2024, διαθέσιμο [εδώ](#).

Η ασφαλής τρίτη χώρα στην ελληνική διαδικασία ασύλου

Η αρμοδιότητα της κρίσης επί των αιτήσεων ασύλου στην Ελλάδα έχει ανατεθεί στην Υπηρεσία Ασύλου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, οι περιφερειακές υπηρεσίες της οποίας ανά την ελληνική επικράτεια διακρίνονται σε Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου (ΠΓΑ) και Αυτοτελή Κλιμάκια Ασύλου (ΑΚΑ). Οι προσφυγές κατά των αποφάσεων της Υπηρεσίας Ασύλου εξετάζονται από τις Ανεξάρτητες Επιτροπές Προσφυγών, τριμελείς διοικητικές επιτροπές της Αρχής Προσφυγών του οικείου Υπουργείου, στις οποίες μετέχουν δικαστές.⁵ Οι αποφάσεις των Επιτροπών Προσφυγών υπόκεινται σε αίτηση ακύρωσης ενώπιον των διοικητικών πρωτοδικείων για έλεγχο νομικών σφαλμάτων, καίτοι, σε αντίθεση με την ταχύτητα των Επιτροπών Προσφυγών, ο ακυρωτικός έλεγχος στα δικαστήρια έχει πολυετή διάρκεια.⁶

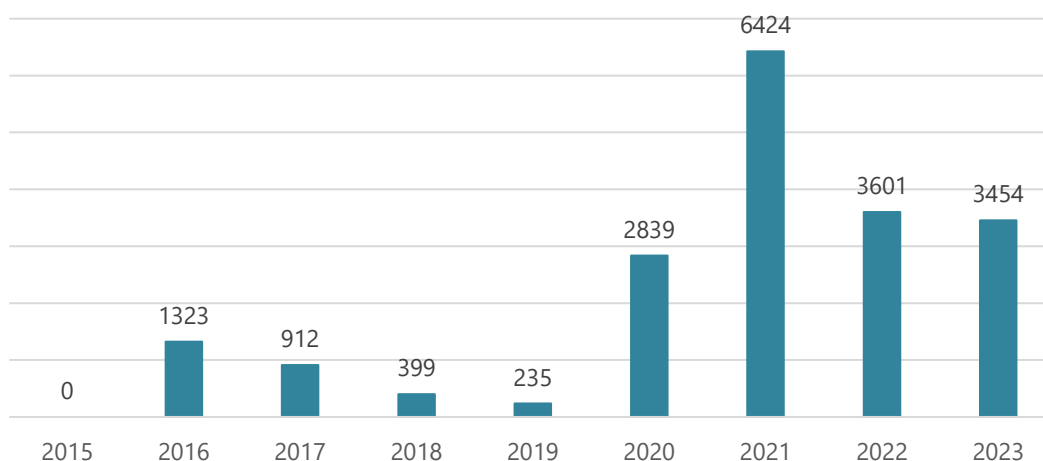
Η εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας ως λόγου απόρριψης ως απαράδεκτων των αιτήσεων ασύλου άρχισε στην Ελλάδα σε σύντομο χρόνο μετά την ανακοίνωση της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας της 18^{ης} Μαρτίου 2016. Αρχικά, η υλοποίησή της περιορίστηκε στους Σύρους πρόσφυγες που παρέμεναν στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και δη τη Λέσβο, τη Χίο, τη Σάμο, την Λέρο και την Κω,⁷ ωστόσο επεκτάθηκε σημαντικά από το 2020, συνεπεία ιδίως της εφαρμογής της σε όλη την επικράτεια και σε πολίτες περισσότερων χωρών μετά την έκδοση εθνικού καταλόγου ασφαλών τρίτων χωρών στα μέσα του 2021 (βλ. Κριτήρια Ασφαλείας: Διαδικαστικοί Κανόνες):

⁵ Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Επικρατείας, οι Ανεξάρτητες Επιτροπές Προσφυγών δεν αποτελούν «δικαστήρια», ωστόσο πληρούν τις προϋποθέσεις του «δικαστηρίου» κατά το άρθρο 46 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου: **ΣτΕ ΟΛ** 1580/2021, σκ. 14, 1694/2018, σκ. 16, 2347/2017, σκ. 24.

⁶ Μίνως Μουζουράκης, «Adjudication of Procedural Safeguards for Vulnerable Asylum Seekers in Greece: Case Law and Systemic Non-Compliance» (2023) 35:2 International Journal of Refugee Law 213.

⁷ RSA & PRO ASYL, *EU-Turkey deal: 5 Years of Shame – Rule of law capture by a Statement*, Μάρτιος 2021, διαθέσιμο [εδώ](#). Για ανάλυση νομολογίας, Γιώτα Μασουρίδου, *Legal Opinion on the case law of the Greek Appeals Committees and Administrative Courts with regard to the application of the »safe third country« concept*, Οκτώβριος 2019, διαθέσιμο [εδώ](#).

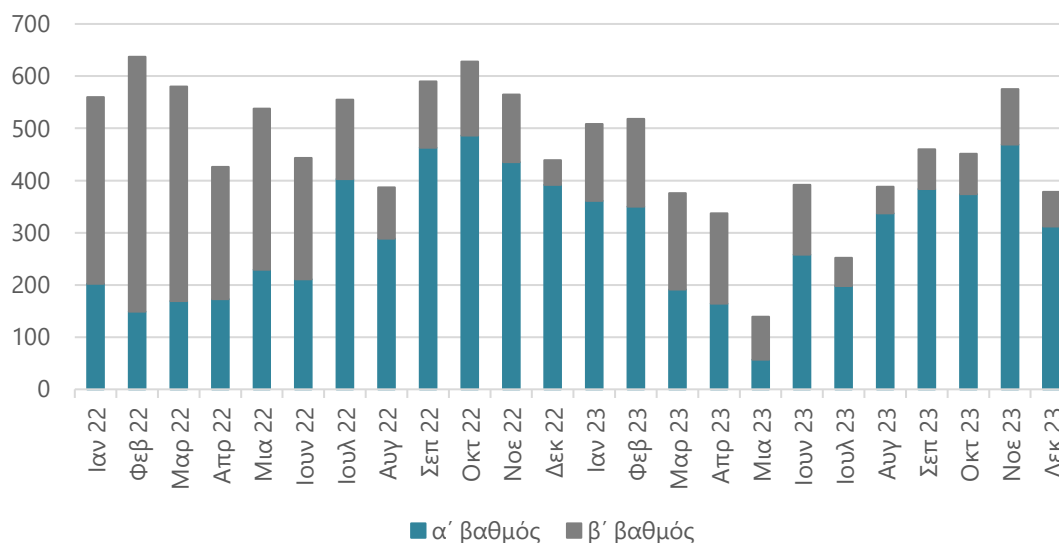
Αποφάσεις Υπηρεσίας Ασύλου για την ασφαλή τρίτη χώρα

Πηγές: Υπηρεσία Ασύλου, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Βουλή των Ελλήνων

Από την έναρξη ισχύος του εθνικού καταλόγου, απορρίπτονται με σταθερό ρυθμό εκατοντάδες αιτήσεις ανά μήνα από τις αρχές ασύλου για λόγους ασφαλούς τρίτης χώρας. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα επίσημα στοιχεία για το 2022 και το 2023, η πορεία των αποφάσεων α' και β' βαθμού διαγράφεται ως εξής:

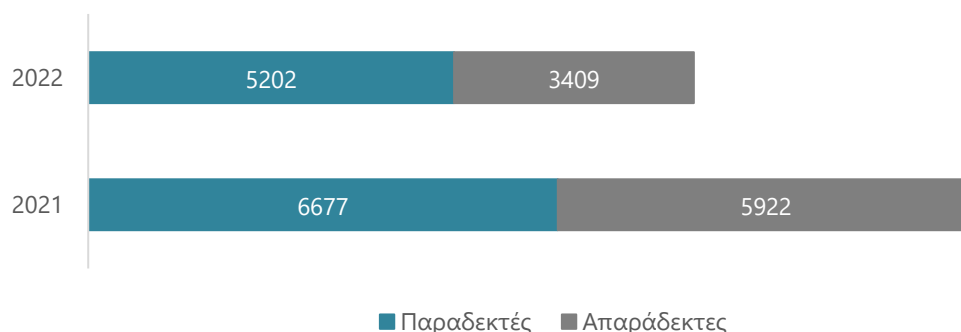
Πορεία αποφάσεων ασφαλούς τρίτης χώρας ανά μήνα

Πηγή: Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου

Η Υπηρεσία Ασύλου έχει απορρίψει περισσότερες από 10.000 αιτήσεις από την έναρξη ισχύος του εθνικού καταλόγου, βάσει του χαρακτηρισμού της Τουρκίας ως ασφαλούς τρίτης χώρας για αιτούντες από τη Συρία, το Αφγανιστάν, τη Σομαλία, το Πακιστάν και το Μπαγκλαντές. Τούτου λεχθέντος, από τα διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι η πλειοψηφία των υποθέσεων που εξετάζονται από την Υπηρεσία Ασύλου κρίνονται παραδεκτές, καθώς η Τουρκία δεν θεωρείται ασφαλή τρίτη χώρα για τους ενδιαφερόμενους αιτούντες:

Αποφάσεις Υπηρεσίας Ασύλου για την Τουρκία ως ασφαλή τρίτη χώρα βάσει του εθνικού καταλόγου

Πηγή: Βουλή των Ελλήνων

Στόχος, μέθοδοι και δομή της μελέτης

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η επισκόπηση των κυριότερων ευρωπαϊκών νομοθετικών και νομολογιακών κανόνων που διέπουν την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας, καθώς και η αξιολόγηση της επίκαιρης εφαρμογής τους στο ελληνικό σύστημα ασύλου.

Η μελέτη στηρίζεται ιδίως σε ανάλυση της σχετικής νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), σε συνδυασμό με ένα δείγμα τουλάχιστον 160 αποφάσεων των διοικητικών δικαστηρίων στο πλαίσιο του ακυρωτικού ελέγχου αιτήσεων ασύλου και των Επιτροπών Προσφυγών της Αρχής Προσφυγών του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου επί προσφυγών ασύλου από το 2020 μέχρι σήμερα, συλλεχθέν από τη νομική δραστηριότητα της Υποστήριξης Προσφύγων στο Αιγαίο (RSA) και από τις δημοσιευθείσες αποφάσεις στο Δελτίο Νομολογίας Ασύλου που επιμελούνται η οργανώσεις RSA, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και HIAS Ελλάδος.⁸

Οι κανόνες της ασφαλούς τρίτης χώρας εξετάζονται υπό τρεις βασικές κατηγορίες: (1), διαδικαστικοί κανόνες και ουσιαστικές απαιτήσεις ως προς την ασφάλεια της χώρας, (2) σύνδεσμος με συγκεκριμένο αιτούντα και (3) προοπτική επανεισδοχής.

Κριτήρια ασφαλείας

Διαδικαστικές προδιαγραφές: μεθοδολογία και αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων

Ο «χαρακτηρισμός» τρίτης χώρας ως γενικά ασφαλούς διακρίνεται και συνήθως προηγείται του «καθορισμού» της ως ασφαλούς τρίτης χώρας για συγκεκριμένο αιτούντα, ωστόσο δεν εισάγεται ως απαραίτητο στάδιο της διαδικασίας στις ισχύουσες και επικείμενες διατάξεις του ενωσιακού δικαίου.

⁸ RSA κ.α., Δελτίο Νομολογίας Ασύλου, διαθέσιμο [εδώ](#).

Το άρθρο 38, παρ. 2, περ. β' της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου απαιτεί από τα κράτη μέλη τη θέσπιση, στο εθνικό δίκαιό τους, «των κανόνων σχετικά με τη μεθοδολογία που πρέπει να ακολουθούν οι αρμόδιες αρχές προκειμένου να κρίνουν ότι η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας μπορεί να εφαρμοσθεί σε συγκεκριμένη χώρα ή συγκεκριμένο αιτούντα. Η μεθοδολογία αυτή μπορεί π.χ. να περιλαμβάνει μια εξέταση του ασφαλούς χαρακτήρα της χώρας για συγκεκριμένο αιτούντα και/ή τον εθνικό χαρακτήρισμό των χωρών που θεωρούνται ως γενικά ασφαλείς».

Μολονότι καταλείπει τον ορισμό των κανόνων μεθοδολογίας για την ασφαλή τρίτη χώρα στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών, το ενωσιακό δίκαιο καθιστά υποχρεωτική τη θέσπιση διατάξεων εθνικού δικαίου, οι οποίες διευκρινίζουν τον τρόπο με τον οποίο θα εφαρμόζεται η έννοια «κατά περίπτωση».⁹ Κατά σύμφωνη ερμηνεία προς την αρχή της μη επαναπροώθησης, η μεθοδολογία πρέπει να περιλαμβάνει «ενδεδειγμένη εξέταση» της επάρκειας του συστήματος ασύλου της εν λόγω χώρας και των εγγυήσεων που παρέχει στους πρόσφυγες, βάσει διαθέσιμων και αξιόπιστων στοιχείων.¹⁰

Τα κράτη μέλη θα απολαμβάνουν ευρύτερη διακριτική ευχέρεια σε σχέση με τη μεθοδολογία της ασφαλούς τρίτης χώρας βάσει του επερχόμενου Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου. Σύμφωνα με την πολιτική συμφωνία που επετεύχθη τον Δεκέμβριο του 2023, τα κράτη μέλη θα δύνανται να εφαρμόζουν την έννοια σε χώρες που έχουν χαρακτηριστεί ως ασφαλείς σε ενωσιακό επίπεδο,¹¹ σε χώρες που μπορούν ελεύθερα να χαρακτηρίζουν ως ασφαλείς σε εθνικό επίπεδο,¹² αλλά και σε χώρες που δεν έχουν χαρακτηριστεί.¹³ Ο, δε, Κανονισμός πρόκειται να επιτρέπει ρητώς τον ενωσιακό ή εθνικό χαρακτήρισμό χωρών ως ασφαλών τρίτων χωρών με εξαιρέσεις για συγκεκριμένα εδάφη ή πρόσωπα.¹⁴

Ο ισχύων Κώδικας Ασύλου προβλέπει ότι η συνδρομή των κριτηρίων της ασφαλούς τρίτης χώρας «εξετάζεται ανά περίπτωση και για κάθε αιτούντα ξεχωριστά, εκτός εάν η τρίτη χώρα έχει χαρακτηριστεί ως γενικά ασφαλής και εμπεριέχεται στον εθνικό κατάλογο ασφαλών τρίτων χωρών. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, ο αιτών διεθνή προστασία δύναται να αντικρούει την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας, επικαλούμενος ως λόγο το γεγονός ότι η τρίτη χώρα δεν είναι ασφαλής υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες στις οποίες αυτός ευρίσκεται».¹⁵

Ο χαρακτήρισμός των ασφαλών τρίτων χωρών σε εθνικό κατάλογο λαμβάνει τη μορφή κανονιστικής πράξης και δη Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ) των Υπουργών Εξωτερικών

⁹ **ΔΕΕ** C-821/19 Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (*incrimination de l'aide aux demandeurs d'asile*), 16 Νοεμβρίου 2021, σκ. 39, C-924/19 PPU *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság*, 14 Μαΐου 2020, σκ. 158, C-564/18 *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (Tompa)*, 19 Μαρτίου 2020, σκ. 48.

¹⁰ **ΕΔΔΑ** *Ilias & Ahmed κατά Ουγγαρίας*, Προσφυγή 47287/15 [Ευρ. Σύνθ.], 21 Νοεμβρίου 2019, σκ. 141, 152, 154.

¹¹ Άρθρο 46, παρ. 1 σχεδίου Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

¹² Άρθρο 50, παρ. 1 σχεδίου Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

¹³ Άρθρο 45, παρ. 2 σχεδίου Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

¹⁴ Άρθρο 45, παρ. 1α σχεδίου Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

¹⁵ Άρθρο 91, παρ. 2 Ν 4939/2022, ΦΕΚ Α' 111/10.06.2022 («Κώδικας Ασύλου»).

και Μετανάστευσης και Ασύλου, κατόπιν εισήγησης του Διοικητή της Υπηρεσίας Ασύλου.¹⁶ Ο ανωτέρω κατάλογος πρέπει να λαμβάνει υπόψη επίκαιρα στοιχεία από αξιόπιστες πηγές σχετικά με το νομικό πλαίσιο των χωρών, διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες, καθώς και με την εσωτερική πρακτική.¹⁷ Ο κατάλογος επανεξετάζεται κάθε Νοέμβριο και δύναται να επανεξεταστεί άμεσα σε περίπτωση ουσιώδους μεταβολής της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε χώρα που χαρακτηρίζεται ως γενικά ασφαλής.¹⁸

Ο πρώτος εθνικός κατάλογος ασφαλών τρίτων χωρών δημοσιεύθηκε τον Ιούνιο του 2021 και χαρακτηρίζει την Τουρκία ως ασφαλή Τρίτη χώρα για αιτούντες «με χώρα καταγωγής» τη Συρία, το Αφγανιστάν, τη Σομαλία, το Πακιστάν και το Μπαγκλαντές.¹⁹ Κατόπιν επανεξέτασης τον Δεκέμβριο του 2021, προστέθηκαν στον κατάλογο η Αλβανία και η Βόρεια Μακεδονία ως ασφαλείς τρίτες χώρες «για τους αιτούντες διεθνούς προστασίας που έχουν εισέλθει παράτυπα στην Ελληνική επικράτεια από τα σύνορά της» με τις δύο χώρες.²⁰ Έκτοτε, ο κατάλογος παραμένει ως έχει.

Ο κατάλογος ασφαλών τρίτων χωρών έχει προσβληθεί ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, με αίτηση ακύρωσης της Υποστήριξης Προσφύγων στο Αιγαίο (RSA) και του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ).²¹ Μεταξύ των άλλων λόγων ακύρωσης, οι αιτούσες οργανώσεις προέβησαν ότι δεν θεσπίστηκαν κατάλληλοι κανόνες μεθοδολογίας σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο καλούνται οι αρχές ασύλου να εφαρμόσουν την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας. Το Συμβούλιο της Επικρατείας, ωστόσο, έκρινε με την υπ' αριθμ. 177/2023 απόφασή του ότι η ελληνική νομοθεσία συμμορφώνεται με τις προδιαγραφές μεθοδολογίας που ορίζει το άρθρο 38, παρ. 2, περ. β' της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, εφόσον αναγράφει τα στοιχεία και τις πηγές βάσει των οποίων καταρτίζεται ο εθνικός κατάλογος ασφαλών τρίτων χωρών.²² Έτερο, ασαφέστερο, απόσπασμα της απόφασης κρίνει ότι «οι σχετικές με τα λαμβανόμενα υπόψη στοιχεία και πηγές κατά τον χαρακτηρισμό χώρας ως γενικά ασφαλούς ρυθμίσεις του νόμου εφαρμόζονται και κατά τον χαρακτηρισμό χώρας, η οποία δεν περιλαμβάνεται στον οικείο εθνικό κατάλογο, ως ασφαλούς για τον συγκεκριμένο αιτούντα»,²³ υποδεικνύοντας στις αρχές ασύλου τη δυνατότητα να υπερβαίνουν επιτρεπώς

¹⁶ Article 91(3) Κώδικα Ασύλου.

¹⁷ Στο ίδιο.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Άρθρο 1(A) ΚΥΑ 42799/2021, ΦΕΚ Β' 2425/07.06.2021.

²⁰ Άρθρο 1(B) and (C) ΚΥΑ 42799/2021, όπως προστέθηκε από την ΚΥΑ 458568/2021, ΦΕΚ Β' 5949/16.12.2021.

²¹ RSA, «Σημεία της απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας για την ασφαλή τρίτη χώρα», 17 Φεβρουαρίου 2023, διαθέσιμο [εδώ](#), «Στο ΣτΕ η ΚΥΑ που χαρακτηρίζει την Τουρκία "ασφαλή τρίτη χώρα"», 8 Οκτωβρίου 2021, διαθέσιμο [εδώ](#).

²² **ΣτΕ ΟΛ** 177/2023, σκ. 34.

²³ Στο ίδιο.

τα όρια του εθνικού καταλόγου και να εφαρμόζουν την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας σε σχέση με περαιτέρω τρίτες χώρες, με ανάλογη εφαρμογή των κανόνων μεθοδολογίας.

Μολονότι οι προεκτεθείσες διατάξεις αναφορικά με τη μεθοδολογία της ασφαλούς τρίτης χώρας τέθηκαν σε ισχύ μόλις το 2020, η εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας στην Ελλάδα είχε ξεκινήσει ήδη από το 2016. Εκκρεμεί ακόμη η έκδοση απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας επί έφεσης που ασκήθηκε το 2018 από την Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο (RSA), σε σχέση με τη νομιμότητα των αποφάσεων που εκδόθηκαν το εν λόγω διάστημα κατ' εφαρμογή της ασφαλούς τρίτης χώρας χωρίς να έχουν θεσπιστεί κανόνες μεθοδολογίας.²⁴

Επίκαιρα στοιχεία

Η Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου επιβάλλει απαρέγκλιτη υποχρέωση στα κράτη μέλη να στηρίζουν την κρίση τους σε «ακριβείς και επίκαιρες» πληροφορίες για τη γενική κατάσταση που επικρατεί στην τρίτη χώρα,²⁵ ως επιβεβαιώνεται και από τη νομολογία.²⁶ Η υποχρέωση αυτή παραβιάζεται συστηματικά στην ελληνική πρακτική. Η μεν αδημοσίευτη ετήσια εισήγηση της Υπηρεσίας Ασύλου για τον χαρακτηρισμό ασφαλών τρίτων χωρών παραθέτει πρόσφατες πηγές πληροφοριών,²⁷ ωστόσο οι αποφάσεις της Υπηρεσίας Ασύλου και των Επιτροπών Προσφυγών εξακολουθούν να στηρίζονται σε εξαιρετικά ανεπίκαιρες πληροφορίες για την Τουρκία, παρατιθέμενες σε τυποποιημένες υποσημειώσεις των αποφάσεων ασφαλούς τρίτης χώρας σε α' και β' βαθμό. Ενδεικτικά, αποφάσεις που εκδόθηκαν από διαφορετικές Επιτροπές Προσφυγών εντός του 2023 αναφέρονται, μεταξύ άλλων, στις εκδόσεις 2019 και 2020 της έκθεσης της Βάσης Δεδομένων για το Άσυλο (*Asylum Information Database*, AIDA) για την Τουρκία, σε άλλες εκθέσεις του 2017 και του 2018 και σε δύο επιστολές που απέστειλε τον Απρίλιο του 2016 η Μόνιμη Αποστολή της Τουρκίας στην ΕΕ προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας.²⁸ Περαιτέρω ανάλυση των ειδικότερων ζητημάτων της αποδεικτικής ισχύος των διπλωματικών εγγυήσεων που παρέχονται στις δύο εν λόγω επιστολές παρατίθεται κατωτέρω.

²⁴ ΣτΕ Ε1686/2018, κατατεθείσα 13 Ιουνίου 2018, συζητηθείσα στις 27 Σεπτεμβρίου 2022 και εκκρεμής μέχρι σήμερα.

²⁵ Άρθρο 10, παρ. 3, περ. β' και αιτ. σκ. 48 Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου.

²⁶ ΔΕΕ C-756/21 *International Protection Appeals Tribunal and Others (Attentat au Pakistan)*, 29 Ιουνίου 2023, σκ. 60, ΔΠρΑΘ 1260/2023, σκ. 20.

²⁷ Υπηρεσία Ασύλου, «Η Τουρκία ως ασφαλής τρίτη χώρα», 29 Οκτωβρίου 2023, Παράρτημα Εισήγησης του Διοικητή της Υπηρεσίας Ασύλου για τον εθνικό κατάλογο ασφαλών τρίτων χωρών, 485728/2023, 31 Οκτωβρίου 2023.

²⁸ Ενδεικτικά, 2^η ΕπΠροσ IP/142459/2023, 4^η ΕπΠροσ 79499/2023, 5^η ΕπΠροσ 39744/2023, 6^η ΕπΠροσ IP/312088/2023, IP/291367/2023, 8^η ΕπΠροσ 103648/2023, 11^η ΕπΠροσ IP/578/2023, 12^η ΕπΠροσ 168365/2023, 13^η ΕπΠροσ IP/113682/2023, 22148/2023, 14^η ΕπΠροσ IP/335367/2023, 250567/2023, 211179/2023, 15^η ΕπΠροσ 300763/2023,; 16^η ΕπΠροσ 85916/2023, 17^η ΕπΠροσ 297832/2023, 20^η ΕπΠροσ 91410/2023, 21^η ΕπΠροσ 87590/2023.

Αξιόπιστα στοιχεία

Στις πηγές που συμβουλευόμαστε τα κράτη για τον χαρακτηρισμό ασφαλών τρίτων χωρών πρέπει να εντάσσονται «ιδίως πληροφορ[ίες] από άλλα κράτη μέλη, την ΕΥΓΑ, τον UNHCR, το Συμβούλιο της Ευρώπης και άλλους συναφείς διεθνείς οργανισμούς», σύμφωνα με την Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου.²⁹ Η νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου υπογραμμίζει ότι «αξιόπιστες εκθέσεις, ιδίως της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, του Συμβουλίου της Ευρώπης και οργάνων της ΕΕ θεωρούνται κατ' αρχήν γνωστές» στις εθνικές αρχές.³⁰ Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει τον ως άνω κανόνα στην από 2019 απόφαση της Ευρείας Σύνθεσης στην *Ilias και Ahmed κατά Ουγγαρίας*, με την οποία έκρινε ότι ο χαρακτηρισμός της Σερβίας ως ασφαλούς τρίτης χώρας από την Ουγγαρία και η, επί της βάσης αυτής, απόρριψη αιτήσεων ασύλου με συνοπτικές διαδικασίες, παραβιάζουν την απαγόρευση της επαναπροώθησης ως διασφαλίζεται στο άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Κατά ορθή, λοιπόν, ερμηνεία των υποχρεώσεων των κρατών μελών της ΕΕ, η μεθοδολογία για την ασφαλή τρίτη χώρα πρέπει να καλύπτει τη συνεκτίμηση εκθέσεων και κειμένων έτερων ενωσιακών θεσμών όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, οι Αποστολές της ΕΕ, της νομολογίας του ΕΔΔΑ και άλλων δικαστηρίων, καθώς και εκθέσεων αρμόδιων οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών αναφορικά με την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην τρίτη χώρα.

Ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να αποδίδεται στις απόψεις και θέσεις που εκφράζει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σχετικά με την ερμηνεία της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας και με την κατάσταση σε συγκεκριμένη τρίτη χώρα, λαμβάνοντας υπόψη ότι η αρμοδιότητα της εποπτείας της εφαρμογής της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 ανατίθεται στην Ύπατη Αρμοστεία. Η υποχρέωση αυτή επισημαίνεται ρητώς στη νομολογία του ΔΕΕ,³¹ σε αντίθετη κατεύθυνση από την προγενέστερη κρίση των ελληνικών δικαστηρίων στο πλαίσιο της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας.³²

Ειδικότερα στην περίπτωση του ελληνικού καταλόγου ασφαλών τρίτων χωρών, ο χαρακτηρισμός της Τουρκίας, της Αλβανίας και της Βόρειας Μακεδονίας ως ασφαλών τρίτων χωρών βασίζεται σε αδημοσίευτη εισήγηση του Διοικητή της Υπηρεσίας Ασύλου, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Η συνοπτική αυτή εισήγηση στηρίζεται, μεταξύ άλλων, σε ενημερωτικά σημειώματα του Τμήματος Διαδικασιών και Εκπαίδευσης της Υπηρεσίας Ασύλου («παραρτήματα»), καθώς και σε αδημοσίευτη αλληλογραφία.³³ Τα παραρτήματα της

²⁹ Αιτ. σκ. 48 Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου. Βλ. άρθρο 91, παρ. 3 Κώδικα Ασύλου.

³⁰ **ΕΔΔΑ** *Ilias & Ahmed κατά Ουγγαρίας*, Προσφυγή 47287/15 [Ευρ. Σύνθ.], 21 Νοεμβρίου 2019, σκ. 141, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, Προσφυγή 30696/09, 21 Ιανουαρίου 2011, σκ. 346-350; **Ανώτατο Δικαστήριο Ηνωμένου Βασιλείου** *R (AAA) v Secretary of State for the Home Department* [2023] UKSC 42, σκ. 78-87.

³¹ **ΔΕΕ** C-621/21 *Intervyuirasht organ na DAB pri MS (Femmes victimes de violences domestiques)*, 16 Ιανουαρίου 2024, σκ. 38, C-280/21 *Migracijos departamentas (Reasons for persecution on the ground of political opinion)*, 12 Ιανουαρίου 2023, σκ. 27.

³² **ΣΤΕ ΟΛ** 2347/2017, σκ. 55.

³³ Η Εισήγηση 485728/2023 από 31 Οκτωβρίου 2023 αναφέρεται, μεταξύ άλλων, στο «υπ' αριθμ. 2193 από 11/10/2023 έγγραφο της Πρεσβείας της Ελλάδος στην Άγκυρα», στο «υπ' αριθμ. 56747 από 20/10/2023 έγγραφο της Γ4 Διεύθυνσης Δικαιοσύνης, Εσωτερικών Υποθέσεων,

εισήγησης, ωστόσο, περιορίζονται στη μόνη παράθεση αποσπασμάτων διαφόρων εκθέσεων αναφορικά με τα συστήματα ασύλου των εν λόγω χωρών. Η εισήγηση της Υπηρεσίας Ασύλου δεν σταθμίζει τις πηγές πληροφοριών κατά τρόπο που θα συνιστούσε «ενδεδεχόμενη εξέταση» στοιχείων όπως απαιτεί η *Ilias και Ahmed κατά Ουγγαρίας*, ούτως ώστε καταλήξει σε τεκμηριωμένα συμπεράσματα ως προς τη συμμόρφωση των χωρών αυτών με τα κριτήρια του άρθρου 38, παρ. 1 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου. Αντιθέτως, πολλές από τις πηγές που περιλαμβάνει, ενδεικτικά, το παράρτημα για την Τουρκία συνιστούν αξιόπιστα στοιχεία και αποδείξεις συστημικής μη συμμόρφωσης της χώρας με την αρχή της μη επαναπροώθησης, για την οποία έχει καταδικαστεί από το ΕΔΔΑ στην *Akkad κατά Τουρκίας*,³⁴ έλλειψης πρόσβασης σε διαδικασίες διεθνούς και προσωρινής προστασίας, καθώς και γενικότερη ολίσθηση του κράτους δικαίου.³⁵ Οι εν λόγω δυσλειτουργίες καταγράφονται, μεταξύ άλλων, σε δημοσιευμένα έγγραφα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωκοινοβουλίου, τα οποία κατά τεκμήριο αποτελούν γνωστά δεδομένα στις ελληνικές αρχές.³⁶

Η υπ' αριθμ. 177/2023 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας σχετικά με τη νομιμότητα του εθνικού καταλόγου ασφαλών τρίτων χωρών, παραλείπει δυστυχώς να διατυπώσει κρίση επί του ισχυρισμού των αιτουσών οργανώσεων ότι ο χαρακτηρισμός της Τουρκίας ως ασφαλούς τρίτης χώρας προσκρούει στα αποδεικτικά στοιχεία που περιλαμβάνονται στο παράρτημα της εισήγησης του Διοικητή της Υπηρεσίας Ασύλου. «*Το Δικαστήριο φαίνεται να επέδειξε υπέρμετρη ελαστικότητα προς την ελληνική κυβέρνηση και να παρέλειψε να αξιολογήσει κατά πόσο ο χαρακτηρισμός της Τουρκίας ως ΑΤΧ είχε πράγματι προηγηθεί από «ενδεδεχόμενη έλεγχο» της συμμόρφωσής της με τις απαιτήσεις προστασίας, βάσει των διαθέσιμων στοιχείων.*»³⁷

Όσον αφορά, δε, την κρίση επί ατομικών αιτήσεων ασύλου, οι ελληνικές αρχές προβαίνουν σε έτι προβληματικότερη ανάγνωση των κανόνων για την αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού στο πλαίσιο της ασφαλούς τρίτης χώρας. Αποφάσεις των Επιτροπών Προσφυγών παρερμηνεύουν κατάφωρα τη νομολογία του ΕΔΔΑ, παραθέτοντας μάλιστα εσφαλμένα την απόφαση *Mohammadi κατά Αυστρίας*³⁸ ως απόφαση του ΔΕΕ (και δη ως «ΔΕΕ *Mohammadi κατά Αυστρίας*, C-71932/12, 3.7.2014») και αποδίδοντάς της το κάτωθι αβάσιμο λεκτικό: «*Έχει, δε, κριθεί ότι ο χαρακτηρισμός μιας χώρας ως ασφαλούς δύναται να διατηρηθεί και*

Μετανάστευσης & SCHENGEN» και στο «υπ' αριθμ. 3160/ΑΣ 1346 από 16/10/2023 έγγραφο της Μόνιμης Αντιπροσωπείας της Ελλάδας στον ΟΗΕ». Το περιεχόμενο των εν λόγω εγγράφων παραμένει άγνωστο μέχρι σήμερα.

³⁴ Προσφυγή 1557/19, 21 Ιουνίου 2022. Ουδέν μέτρο έχει ληφθεί μέχρι σήμερα για την εκτέλεση της απόφασης: Συμβούλιο της Ευρώπης, *Communication from Türkiye: Action Plan – Akkad v. Türkiye*, DH-DD(2023)494, 18 Απριλίου 2023, διαθέσιμο [εδώ](#).

³⁵ RSA κ.α., «Καταρρίπτεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ο χαρακτηρισμός της Τουρκίας ως «ασφαλούς τρίτης χώρας» για τους πρόσφυγες – Να καταργηθεί ο εθνικός κατάλογος ασφαλών τρίτων χωρών» 1 Νοεμβρίου 2022, διαθέσιμο [εδώ](#).

³⁶ Ιδίως, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *2022 Türkiye Report*, SWD(2022) 333, 12 Οκτωβρίου 2022, *2023 Türkiye Report*, SWD(2023) 696, 8 Νοεμβρίου 2023, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Report on the 2022 Commission Report on Türkiye*, A9-0247/2023, 13 Σεπτεμβρίου 2023.

³⁷ Μίνως Μουζουράκης, «Litigating STC in Europe: The Greek Case before the EU Court of Justice» σε Sharry Aiken & Alex Neve (επιμ.), *Refugee "Responsibility Sharing" - Challenging the Status Quo: A Special Issue of the PKI Global Justice Journal* (Queen's University 2023).

³⁸ Προσφυγή 71932/12, 3 Ιουλίου 2014.

παρά την επίκληση από τον αιτούντα αντίθετων συμπερασμάτων εκθέσεων διεθνών οργανισμών». ³⁹ Εντούτοις, όχι μόνο η επίμαχη απόφαση του Δικαστηρίου του Στρασβούργου – και όχι του Λουξεμβούργου – αφορά τις μεταφορές αιτούντων άσυλο εντός της ΕΕ βάσει του Κανονισμού του Δουβλίνου και όχι εκτός της ΕΕ δυνάμει της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας, ⁴⁰ αλλά επ’ ουδενί προκύπτει τέτοιο σκεπτικό από τη *Mohammadi κατά Αυστρίας* ή οιαδήποτε άλλη νομολογία του ΕΔΔΑ ή του ΔΕΕ. Η σοβαρότατη παραγνώριση των κανόνων μεθοδολογίας ασκεί ουσιώδη επιρροή στον τρόπο κατά τον οποίο οι ελληνικές αρχές αξιολογούν τα διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις τρίτες χώρες και εξ αυτού στη νομιμότητα των αποφάσεων ασφαλούς τρίτης χώρας. Αντίστοιχη νομική πλάνη πλήττει την ερμηνεία των ουσιαστικών κριτηρίων ασφαλείας από τις ελληνικές αρχές (βλ. [Κριτήρια Ασφαλείας: Ουσιαστικές Προδιαγραφές: Προστασία από την Επαναπροώθηση](#)).

Περαιτέρω, καμία, σε γνώση του γράφοντος, από τις αποφάσεις που εξέδωσαν η Υπηρεσία Ασύλου και οι Επιτροπές Προσφυγών το 2023 δεν κάνει αναφορά σε αξιόπιστα στοιχεία για την τρέχουσα κατάσταση και τις πλημμέλειες του τουρκικού συστήματος ασύλου, μεταξύ των οποίων ο «κανόνας του 20%» για την καταγραφή αιτημάτων διεθνούς και προσωρινής προστασίας σε όλες τις επαρχίες με σημαντικό ποσοστό αλλοδαπών, καθώς και η απέλαση δεκάδων χιλιάδων ανθρώπων σε χώρες όπως το Αφγανιστάν και η Συρία. Τα ως άνω ζητήματα έχουν καταγραφεί ενδελεχώς, ιδίως στην Έκθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Τουρκία και στην απόφαση *Akkad κατά Τουρκίας* του ΕΔΔΑ, η οποία καταδίκασε τη χώρα για την πρακτική της παράνομης απομάκρυνσης προσφύγων προς τη χώρα καταγωγής τους υπό τη μορφή κατ’ επίφαση «εθελοντικής επιστροφής». Σε λίγες μόνο εξαιρέσεις έχουν αναφερθεί οι Επιτροπές Προσφυγών στην τουρκική πρακτική του εξαναγκασμού των προσφύγων σε υπογραφή εντύπων «εθελοντικής επιστροφής», ⁴¹ σχεδόν καμία, δε, απόφαση δεν αναφέρεται στον «κανόνα του 20%» που ισχύει στη χώρα για την πρόσβαση σε διαδικασίες ασύλου. ⁴²

Το ζήτημα των διπλωματικών εγγυήσεων

Το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θέτει στα κράτη ένα αυστηρό πλαίσιο για την επίκληση διπλωματικών εγγυήσεων άλλης χώρας σχετικά με τη μεταχείριση που επιφυλάσσει

³⁹ **2^η ΕπΠροσ** 171515/2023, σελ. 7, **8^η ΕπΠροσ** 583703/2022, σελ. 12, 511455/2022, σελ. 19, 237130/2022, σελ. 16, 161054/2022, σελ. 13, 142176/2022, σκ. 9, 458313/2021, σκ. 9, **11^η ΕπΠροσ** 71895/2022, σκ. 13, 67923/2022, σκ. 9, 384227/2021, σκ. 9, 2075/2021, σκ. 11, 2727/2020, σκ. 10, **13^η ΕπΠροσ** IP/113682/2023, σκ. 11, 22148/2023, σκ. 8, 734754/2022, σκ. 9, **14^η ΕπΠροσ** IP/335367/2023, σελ. 18, 250567/2023, σελ. 24, 211179/2023, σελ. 24, **16^η ΕπΠροσ** 85916/2023, σκ. IV.4, 394674/2022, σελ. 7, **21^η ΕπΠροσ** 710801/2022, σελ. 9-10, 690292/2022, σελ. 8, 467020/2021, σελ. 10.

⁴⁰ Μόνο οι μεταφορές εντός της ΕΕ υπόκεινται στην αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών και στο αυστηρότερο μέτρο για την αναστολή μεταφορών: **ΔΕΕ** C-8/20 LR, 20 Μαΐου 2021, σκ. 47.

⁴¹ **10^η ΕπΠροσ** 22083/2020, σκ. 2, 12540/2020, σκ. 4, **17^η ΕπΠροσ** 292768/2023, σκ. 3, **21^η ΕπΠροσ** 398486/2021, σελ. 20.

⁴² Εξαιρέση αποτελούν οι **4^η ΕπΠροσ** 204504/2023, σελ. 14 και 17, **12^η ΕπΠροσ** 168365/2023, σελ. 11 και 14, **15^η ΕπΠροσ** IP/20208/2024, σκ. 16.

σε άτομα που μεταφέρονται ή επιστρέφονται σε αυτή, με σκοπό την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου,

Οι εγγυήσεις δεν αρκούν αφ' εαυτών για τη διασφάλιση επαρκούς προστασίας κατά του κινδύνου κακομεταχείρισης. Είναι υποχρεωτικό να εξετάζεται κατά πόσο οι εγγυήσεις αποτελούν, κατά την πρακτική εφαρμογή τους, επαρκή διασφάλιση ότι ο αιτών θα προστατευθεί από τον κίνδυνο κακομεταχείρισης.⁴³

Οι ανωτέρω απαιτήσεις προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διέπουν υποχρεωτικά κάθε ερμηνεία της δευτερογενούς ενωσιακής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένου του επικείμενου Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου, εντός του οποίου οι συννομοθέτες έχουν εγκρίνει την εισαγωγή, αμφιβόλου νομιμότητας, τεκμηρίου συμμόρφωσης τρίτων χωρών με τα κριτήρια ασφαλείας αποκλειστικά επί τη βάση της ύπαρξης συμφωνίας επανεισδοχής με την ΕΕ και δέσμευσης ότι «οι μετανάστες που γίνονται δεκτοί δυνάμει της συμφωνίας θα προστατεύονται σύμφωνα με τα συναφή διεθνή πρότυπα».⁴⁴ Ένα τέτοιο νομοθετικό τεκμήριο θα παραβίαζε, κατά μείζονα λόγο, τις διαδικαστικές υποχρεώσεις που απορρέουν από την αρχή της μη επαναπροώθησης, εάν ήθελε ερμηνευθεί ως έρεισμα για την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας χωρίς την αξιολόγηση πληροφοριών για την κατάσταση του συστήματος ασύλου της τρίτης χώρας.

Το μέτρο που εισάγει το ΕΔΔΑ στην *Othman κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, υπόθεση έκδοσης από το Ηνωμένο Βασίλειο στην Ιορδανία η οποία κρίθηκε αντίθετη με την αρχή της μη επαναπροώθησης, για την αξιολόγηση της ποιότητας και της αξιοπιστίας των διπλωματικών εγγυήσεων εξειδικεύεται σε έντεκα ενδεικτικά κριτήρια, μεταξύ των οποίων, (i) «κατά πόσο οι εγγυήσεις είναι συγκεκριμένες ή είναι γενικές και αόριστες», (ii) «ποιος έχει παράσχει τις εγγυήσεις και κατά πόσο το πρόσωπο αυτό δύναται να δεσμεύσει το Κράτος υποδοχής», (iii) «ο χρόνος και η ισχύς των διμερών σχέσεων μεταξύ των Κρατών μεταφοράς και υποδοχής, συμπεριλαμβανομένου του ιστορικού τήρησης ανάλογων εγγυήσεων από το Κράτος υποδοχής», (iv) «κατά πόσο η συμμόρφωση με τις εγγυήσεις δύναται να επαληθευτεί αντικειμενικά μέσω διπλωματικών ή άλλων μηχανισμών εποπτείας», (v) «κατά πόσο υπάρχει αποτελεσματικό σύστημα προστασίας κατά των βασανιστηρίων στο Κράτος υποδοχής».⁴⁵ Στην προγενέστερη απόφασή του στην *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, σχετικά με τη συμβατότητα των μεταφορών αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα με το άρθρο 3 ΕΣΔΑ, το Δικαστήριο έκρινε ότι «οι εγγυήσεις που δόθηκαν από την ελληνική κυβέρνηση ήταν ανεπαρκείς και δεν έπρεπε [το Βέλγιο] να στηριχθεί σε αυτές», εφόσον διαψεύδονταν από αξιόπιστες πηγές αναφορικά με την κατάσταση του ελληνικού συστήματος ασύλου.⁴⁶

⁴³ **ΕΔΔΑ** *Othman κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγή 8139/09, 17 Ιανουαρίου 2012, σκ. 187.

⁴⁴ Άρθρο 45, παρ. 3 σχεδίου Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου, με αναφορά σε συμφωνίες που συνάπτονται βάσει του άρθρου 218 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ). Βλ. περαιτέρω Μίνως Μουζουράκης & Cathryn Costello, 'Human Rights Violations to Deflect Refugees: The EU Council Agreement on Asylum Reform as an Intensification of Policies Tried and Failed' (*Verfassungsblog*, 25 Ιουνίου 2023).

⁴⁵ **ΕΔΔΑ** *Othman κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Προσφυγή 8139/09, 17 Ιανουαρίου 2012, σκ. 189.

⁴⁶ Προσφυγή 30696/09, 21 Ιανουαρίου 2011, σκ. 348-353.

Η νομολογία *Othman* εφαρμόζεται από εθνικό δικαστήριο, στο πλαίσιο της ασφαλούς τρίτης χώρας, στην *R (AAA) v Secretary of State for the Home Department*, σε σχέση με τις εγγυήσεις που παρείχε στο Ηνωμένο Βασίλειο η Ρουάντα ως προς τη μεταχείριση των αιτούντων άσυλο, τους οποίους θα υποδεχόταν στο έδαφός της στο πλαίσιο διμερούς συμφωνίας ασφαλούς τρίτης χώρας.⁴⁷ Το Ανώτατο Δικαστήριο του Ηνωμένου Βασιλείου επεσήμανε ότι «η κυβέρνηση δεν είναι απαραίτητα η μόνη ή η πλέον αξιόπιστη πηγή πληροφοριών για ζητήματα που ενδέχεται να επηρεάζουν τον κίνδυνο επαναπροώθησης: όπως, αναφέροντας ορισμένους από τους παράγοντες που παρατέθηκαν στην *Othman* και τη *Zabolotnyi*, η γενική κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο κράτος υποδοχής, οι πρακτικές του κράτους υποδοχής και το ιστορικό του ως προς την τήρηση ανάλογων εγγυήσεων».⁴⁸

Αφότου κατέληξε στην ύπαρξη «αδιάσειστων» αποδείξεων πλημμελειών στο σύστημα ασύλου της Ρουάντας, οι οποίες παρατέθηκαν κυρίως από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες,⁴⁹ το Δικαστήριο επανέλαβε ότι οι διπλωματικές εγγυήσεις πρέπει να αξιολογούνται όχι ως πολιτική δέσμευση αλλά ως ένδειξη της επάρκειας του συστήματος προστασίας της χώρας:

Το επίμαχο ζήτημα στην παρούσα υπόθεση, επομένως, δεν είναι η καλή πίστη της κυβέρνησης της Ρουάντας σε πολιτικό επίπεδο, αλλά η εν τοις πράγμασι δυνατότητα της να υλοποιήσει τις εγγυήσεις της, τουλάχιστον στο εγγύς διάστημα, ενόψει των δυσλειτουργιών του συστήματος ασύλου της Ρουάντας, της παρελθούσας και τρέχουσας πρακτικής επαναπροώθησεων (και εντός του πλαισίου ανάλογης συμφωνίας με το Ισραήλ) και της κλίμακας των αναγκαίων αλλαγών σε επίπεδο διαδικασίας, ερμηνείας και νοοτροπίας.⁵⁰

Δεχόμαστε τον ισχυρισμό της [Υπουργού] ότι η ικανότητα του συστήματος της Ρουάντας (υπό την έννοια της δυνατότητάς της να παράξει ορθές και δίκαιες αποφάσεις) δύναται να και πράγματι θα αναπτυχθεί. Εντούτοις, ερωτώμενοι κατά πόσο υπάρχουν βάσιμοι λόγοι που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υφίσταται πραγματικός κίνδυνος επαναπροώθησης κατά τον κρίσιμο χρόνο, καταλήγουμε σε καταφατική απάντηση. Οι δομικές αλλαγές και η ενίσχυση της ικανότητας που απαιτούνται για την απαλοιφή του εν λόγω κινδύνου ενδέχεται να επιτευχθούν στο μέλλον, ωστόσο δεν αποδείχθηκε ότι ισχύουν κατά τον χρόνο αξιολόγησης της νομιμότητας της πολιτικής στην παρούσα υπόθεση.⁵¹

Αντιθέτως, η υπ' αριθμ. 2347/2017 απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας στο πλαίσιο του ακυρωτικού ελέγχου των αποφάσεων ασφαλούς τρίτης χώρας που εκδόθηκαν στην Ελλάδα μετά την Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας το 2016, πριν την κατάρτιση του ελληνικού καταλόγου ασφαλών τρίτων χωρών, έκρινε κατά πλειοψηφία ότι ούτε η Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου ούτε η εθνική νομοθεσία κωλύουν τη λήψη υπόψη των

⁴⁷ **Ανώτατο Δικαστήριο Ηνωμένου Βασιλείου** *R (AAA) v Secretary of State for the Home Department* [2023] UKSC 42, σκ. 47 επ.

⁴⁸ Στο ίδιο, σκ. 55.

⁴⁹ Στο ίδιο, σκ.87.

⁵⁰ Στο ίδιο, σκ.102.

⁵¹ Στο ίδιο, σκ.105.

επιστολών που ανταλλάχθηκαν μεταξύ των θεσμών της ΕΕ και των τουρκικών διπλωματικών αρχών το 2016, ως «στοιχείων δηλωτικών της προθέσεως της κυβέρνησης της Τουρκίας να παράσχει προστασία, μεταξύ άλλων, στους Σύρους που επιστρέφονται από την Ελλάδα, κατ' εφαρμογήν της σχετικής (τουρκικής εθνικής) νομοθεσίας και των συναφών διεθνών κανόνων».⁵²

Ο έλεγχος των διπλωματικών εγγυήσεων που παρείχε η Τουρκία το 2016 αποτελεί μέρος του αντικειμένου της εκκρεμούς υπόθεσης *J.B. κατά Ελλάδος* ενώπιον του ΕΔΔΑ, η οποία αφορά Σύρο πρόσφυγα του οποίου το αίτημα ασύλου απορρίφθηκε στην Ελλάδα μετά την Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας.⁵³ Ήδη, ωστόσο, προκύπτουν σοβαροί λόγοι που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι εγγυήσεις που δόθηκαν από την Τουρκία στις επιστολές του 2016 αναφορικά με την Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας δεν πληρούν τις απαιτήσεις του ΕΔΔΑ στην *Othman*:

- ❖ Οι διπλωματικές εγγυήσεις παρασχέθηκαν από την Τουρκία αποκλειστικά στο πλαίσιο της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας. Δεν αφορούν επομένως αιτούντες άσυλο οι οποίοι δεν βρίσκονται στα νησιά και στους οποίους δεν τυγχάνει εφαρμογής η Δήλωση.⁵⁴
- ❖ Οι εγγυήσεις είναι γενικόλογες, δεν καλύπτουν ορισμένη κατηγορία αιτούντων άσυλο και αναφέρονται μόνο στη δυνατότητα των επιστρεφόμενων να έχουν πρόσβαση στο τουρκικό σύστημα ασύλου. Η μία επιστολή του Προϊσταμένου της Μόνιμης Αποστολής της Τουρκίας στην ΕΕ από 12 Απριλίου 2016 «εγγυάται ότι, λόγω της συριακής κρίσης, στους πολίτες της Αραβικής Δημοκρατίας της Συρίας οι οποίοι διήλθαν παράτυπα στα νησιά του Αιγαίου μέσω της Τουρκίας από τις 20 Μαρτίου 2016 και τους οποίους δέχεται πίσω η Τουρκία από τις 4 Απριλίου 2016, θα χορηγηθεί καθεστώς προσωρινής προστασίας».⁵⁵ Η δεύτερη επιστολή από 24 Απριλίου 2016 «επιβεβαιώνει ότι οι μη Σύροι που αιτούνται διεθνή προστασία έχοντας παρατύπως διέλθει στα νησιά του Αιγαίου μέσω της Τουρκίας από τις 20 Μαρτίου 2016 και τους οποίους δέχεται πίσω η Τουρκία από τις 4 Απριλίου 2016, θα έχουν τη δυνατότητα να καταθέσουν αίτηση διεθνούς προστασίας».⁵⁶
- ❖ Οι διμερείς σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας επιδεινώθηκαν σημαντικά στα χρόνια που ακολούθησαν την ανταλλαγή επιστολών του 2016, λαμβάνοντας υπόψη «τις γενικότερες μεταξύ τους πολιτικές διαφορές».⁵⁷ Ενδεικτικά, η ελληνική κυβέρνηση

⁵² **ΣτΕ Ολ**, 2347/2017, σκ. 46.

⁵³ Προσφυγή 57496/16, Κοινοποίηση 18 Μαΐου 2017. Βλ. σχετικά ECRE κ.α., *Written submissions in J.B. v. Greece*, 4 Οκτωβρίου 2017, διαθέσιμο [εδώ](#).

⁵⁴ Επ' αυτού, **13^ο ΕπΠροσ** 34760/2021, σκ. 4, **15^ο ΕπΠροσ** 415514/2021, σκ. 4. Βλ. επίσης αιτ. σκ. 10 ΥΑ 1140/2019, ΦΕΚ Β' 4736/20.12.2019: «στο πλαίσιο υλοποίησης της από 1832016 Κοινής Δήλωσης Ευρωπαϊκής Ένωσης Τουρκίας και κατά τη μέχρι σήμερα ακολουθούμενη πρακτική, αιτούντες διεθνή προστασία, οι οποίοι έχουν εισέλθει στην Ελλάδα από την Τουρκία και οι οποίοι δεν παραμένουν στα νησιά του Αιγαίου, δεν γίνονται δεκτοί από την Τουρκία προς επιστροφή σε περίπτωση απόρριψης της αίτησής τους.»

⁵⁵ Μόνιμη Αποστολή της Τουρκίας στην ΕΕ, 2016/70946263-AVBIR DT/10779625, 12 Απριλίου 2016.

⁵⁶ Μόνιμη Αποστολή της Τουρκίας στην ΕΕ, 2016/70946263-AVBIR DT/10830418, 24 Απριλίου 2016.

⁵⁷ **21^ο ΕπΠροσ** 115795/2022, σελ. 22, 364000/2021, σελ. 22.

δήλωσε το 2021 ότι η Τουρκία «επιμένει να αρνείται να υλοποιήσει τις δεσμεύσεις της χωρίς κανένα επιχείρημα»⁵⁸ και ότι προβαίνει σε τακτικές «εργαλειοποίησης».⁵⁹ Από την πλευρά της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τόνισε το 2022 ότι «η Τουρκία θα πρέπει να δεσμευτεί ρητά υπέρ της αρχής των σχέσεων καλής γειτονίας, των διεθνών συμφωνιών και της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών... η Τουρκία πρέπει να σταματήσει όλες τις απειλές και ενέργειες που βλάπτουν τις σχέσεις καλής γειτονίας».⁶⁰ Η, δε, «Διακήρυξη της Αθήνας» που υπογράφηκε από τους ηγέτες της Ελλάδας και της Τουρκίας στις 7 Δεκεμβρίου 2023, αποτελεί δέσμευση πολιτικού διαλόγου και θετικής ατζέντας σε «μέτρα κοινού ενδιαφέροντος», χωρίς καμία αναφορά σε επιστροφές στην Τουρκία.⁶¹

- ❖ Η ικανότητα της Τουρκίας να συμμορφωθεί με τις εγγυήσεις δεν δύναται να επαληθευτεί μέσω ανεξάρτητων μηχανισμών εποπτείας, ενόψει της ευρύτερης και συνεχούς ολίσθησης του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την οποία καταγγέλλουν, μεταξύ άλλων, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο,⁶² η Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁶³ και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.⁶⁴ Κατά της Τουρκίας έχει κινηθεί η δεύτερη στην ιστορία του ΕΔΔΑ διαδικασία επί παραβάσει για μη συμμόρφωση με το άρθρο 46 ΕΣΔΑ στην υπόθεση *Kavala κατά Τουρκίας*,⁶⁵ η δε χώρα δεν έχει συμμορφωθεί με την απόφαση του Δικαστηρίου.⁶⁶

Παρά ταύτα, από το 2016 μέχρι σήμερα και με εξαίρεση τη μειοψηφούσα γνώμη στην υπ' αριθμ. 2347/2017 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας,⁶⁷ τόσο οι διοικητικές όσο και οι δικαστικές αρχές στην Ελλάδα στηρίζονται συστηματικά στις διπλωματικές εγγυήσεις που παρείχε η Τουρκία στις επιστολές του 2016, χωρίς έλεγχο της επάρκειας και της αξιοπιστίας τους βάσει των κριτηρίων *Othman*, συμπεριλαμβανομένων μάλιστα των περιπτώσεων αιτούντων οι οποίοι δεν εισήλθαν στη χώρα από τα νησιά και επομένως δεν εμπίπτουν στο πεδίο της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας.⁶⁸ Ορισμένες Επιτροπές Προσφυγών φτάνουν, μάλιστα, στο σημείο να κρίνουν ότι «οι προαναφερόμενες διπλωματικές διασφαλίσεις της

⁵⁸ Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Νέο αίτημα της Ελλάδας για την επιστροφή 1908 παράνομων οικονομικών μεταναστών στην Τουρκία», 28 Ιουλίου 2021, διαθέσιμο [εδώ](#).

⁵⁹ Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, «Νότης Μηταράκης: Η προστασία των συνόρων καθιστά την Ευρώπη ισχυρή απέναντι σε εκβιαστικές απαιτήσεις», 30 Δεκεμβρίου 2021, διαθέσιμο [εδώ](#).

⁶⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Απάντηση στη γραπτή ερώτηση P-5731/2021, 18 Φεβρουαρίου 2022.

⁶¹ Athens Declaration on Friendly Relations and Good-Neighbourliness, 7 Δεκεμβρίου 2023, διαθέσιμο [εδώ](#).

⁶² Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, *Συμπεράσματα (24 και 25 Ιουνίου 2021)*, EUCO 7/21, σκ. 20: «Το κράτος δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα στην Τουρκία παραμένουν μείζον ζήτημα».

⁶³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *2023 Türkiye Report*, SWD(2023) 696, 8 Νοεμβρίου 2023, σελ. 23-24: «Η σοβαρή ολίσθηση συνεχίστηκε... Η συνεχής άρνηση εκτέλεσης ορισμένων αποφάσεων του ΕΔΔΑ παραμένει ιδιαίτερα ανησυχητικό ζήτημα».

⁶⁴ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Report on the 2022 Commission Report on Türkiye*, A9-0247/2023, 13 Σεπτεμβρίου 2023, σκ. Η: «η καθοδική πορεία στους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου συνεχίζεται».

⁶⁵ Προσφυγή 28749/18, 11 Ιουλίου 2022.

⁶⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *2023 Türkiye Report*, SWD(2023) 696, 8 Νοεμβρίου 2023, σελ. 29.

⁶⁷ **ΣτΕ ΟΛ** 2347/2017, σκ. 60.

⁶⁸ Ενδεικτικά, **2^η ΕπΠροσ** IP/142459/2023, σκ. 10, 222273/2022, σκ. 10, **3^η ΕπΠροσ** 47946/2022, σκ. 10.

Τουρκίας πληρούν τις προϋποθέσεις και παρίστανται αξιόπιστες έχοντας ιδιαίτερη αποδεικτική αξία»,⁶⁹ κατά βαριά παρερμηνεία της απόφασης του Δικαστηρίου του Στρασβούργου στην *Saadi κατά Ιταλίας*.⁷⁰ Απολύτως αντίθετη είναι η κρίση του επίμαχου αποσπάσματος της *Saadi*:

Ακόμη και αν οι τυνησιακές αρχές είχαν παράσχει τις διπλωματικές εγγυήσεις που αιτήθηκε Ιταλία, πράγμα το οποίο δεν έπραξαν στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο δεν απαλλάσσεται από την υποχρέωση να εξετάσει κατά πόσο οι εν λόγω εγγυήσεις αποτελούν εν τοις πράγμασι επαρκή διασφάλιση ότι ο αιτών θα προστατευθεί από τον κίνδυνο μεταχείρισης απαγορευμένης από τη Σύμβαση (βλ. *Chahal, αναφ. ανωτέρω*, § 105). Το βάρος που αποδίδεται στις εγγυήσεις του Κράτους υποδοχής εξαρτάται, σε κάθε περίπτωση, από τις συνθήκες που επικρατούν κατά τον πραγματικό χρόνο.⁷¹

Διαθέσιμα στοιχεία

Η Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου παρέχει στους αιτούντες άσυλο το δικαίωμα πρόσβασης σε οποιαδήποτε πληροφορία για την τρίτη χώρα λαμβάνεται υπόψη από τις αρχές ασύλου κατά την εξέταση του αιτήματός τους.⁷² Η κοινοποίηση των εν λόγω πληροφοριών αποτελεί απαραίτητο εχέγγυο μίας δίκαιης διαδικασίας και του δικαιώματος του αιτούντος να αντικρούσει την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας στην ατομική περίπτωση του.⁷³

Η Ελλάδα δεν έχει ενσωματώσει το άρθρο 12, παρ. 1, περ. δ' της Οδηγίας στην εθνική νομοθεσία της, ωστόσο σύμφωνα με τον Κώδικα Ασύλου, στην περίπτωση χωρών που δεν εντάσσονται στον εθνικό κατάλογο ασφαλών τρίτων χωρών, «ο αιτών διεθνή προστασία δύναται να αντικρούει την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας, επικαλούμενος ως λόγο το γεγονός ότι η τρίτη χώρα δεν είναι ασφαλής υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες στις οποίες αυτός ευρίσκεται».⁷⁴

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο ελληνικός κατάλογος ασφαλών τρίτων χωρών ενημερώνεται σε ετήσια βάση, κατόπιν εισήγησης του Διοικητή της Υπηρεσίας Ασύλου για τον χαρακτηρισμό τρίτων χωρών ως ασφαλών. Η εισήγηση και τα παραρτήματά της δεν είναι δημόσια διαθέσιμες, ούτε κοινοποιούνται στους αιτούντες από την Υπηρεσία Ασύλου ακόμη και κατόπιν υποβολής σχετικού αιτήματος. Η Υπηρεσία Ασύλου απορρίπτει συστηματικά, με τυποποιημένες απαντήσεις, τα αιτήματα πρόσβασης στα ως άνω έγγραφα, επικαλούμενη την έλλειψη εννόμου συμφέροντος του αιτούντος άσυλο για τη γνώση

⁶⁹ **1^η ΕπΠροσ** 310227/2022, σελ. 19, **3^η ΕπΠροσ** 17613/2020, σκ. IV.9(γ).

⁷⁰ Προσφυγή 37201/06, 28 Φεβρουαρίου 2008, σκ. 147-148.

⁷¹ Στο ίδιο.

⁷² Άρθρο 12, παρ. 1, περ. δ' Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, σε συνδυασμό με το άρθρο 10, παρ. 3, περ. β' και δ'.

⁷³ Άρθρο 38, παρ. 2, περ. γ' Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου.

⁷⁴ Άρθρο 91, παρ. 2 Κώδικα Ασύλου. Η διάταξη δεν μεταφέρει επαρκώς το άρθρο 38, παρ. 2, περ. γ' της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου.

αυτών,⁷⁵ ακόμη και στις περιπτώσεις αιτούντων των οποίων οι αιτήσεις έχουν απορριφθεί ως απαράδεκτες κατ' εφαρμογή του καταλόγου ασφαλών τρίτων χωρών, με ρητή αναφορά στα έγγραφα αυτά.

Ως αποτέλεσμα της άρνησης της Υπηρεσίας να δώσει πρόσβαση στα έγγραφά της σχετικά με τις ασφαλείς τρίτες χώρες, οι αιτούντες δεν έχουν γνώση των πληροφοριών επί τη βάση των οποίων οι αιτήσεις τους για διεθνή προστασία εξετάζονται και εν τέλει απορρίπτονται, κατά παράβαση του ενωσιακού δικαίου, όπως έχει επισημανθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

Στο βαθμό που η Εισήγηση... του Διοικητή της Υπηρεσίας Ασύλου περιλαμβάνει πληροφορίες που αναφέρονται στο αρ. 10, παρ. 3, περ. β' της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ, και η αποφαινόμενη αρχή συνεκτιμά την εισήγηση για να αποφασίσει επί μίας αίτησης διεθνούς προστασίας, θα πρέπει να είναι διαθέσιμη στον αιτούντα και στον νομικό σύμβουλό του. Σύμφωνα με το άρθρο 38, παρ. 2, περ. γ' της ίδιας Οδηγίας, οι αιτούντες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να αντικρούσουν την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας για το λόγο ότι η τρίτη χώρα δεν είναι ασφαλής στις ιδιαίτερες περιστάσεις τους. Μολονότι προς τούτο οι αιτούντες αναφέρονται στις ιδιαίτερες περιστάσεις τους, οι πληροφορίες που συνεκτιμά η αποφαινόμενη αρχή για να καθορίσει την τρίτη χώρα ως ασφαλή είναι κρίσιμες για τον αιτούντα και τον νομικό σύμβουλό του.⁷⁶

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει επαναφέρει το ζήτημα στις επαφές της με τις ελληνικές αρχές,⁷⁷ χωρίς αποτέλεσμα.

Ουσιαστικές προδιαγραφές: το απαιτούμενο επίπεδο προστασίας στην τρίτη χώρα

Τα ουσιαστικά κριτήρια που πρέπει να πληροί μία χώρα για να θεωρηθεί ασφαλής τρίτη χώρα ρυθμίζονται στο άρθρο 38, παρ. 1 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου και στα άρθρα 43α, παρ. 2 και 45, παρ. 1 του σχεδίου Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου. Ο ενωσιακός νομοθέτης πρόκειται να τροποποιήσει τα κριτήρια ασφαλείας ως ακολούθως:

αρ. 38, παρ. 1 Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου	αρ. 45, παρ. 1 σχεδίου Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου
δεν απειλούνται η ζωή και η ελευθερία λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων	δεν απειλούνται η ζωή και η ελευθερία των μη υπηκόων λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων
δεν υπάρχει κίνδυνος σοβαρής βλάβης, όπως ορίζεται στην οδηγία 2011/95/ΕΕ	οι μη υπήκοοι δεν διατρέχουν κίνδυνο σοβαρής βλάβης, όπως ορίζεται [στον Κανονισμό για την αναγνώριση]
τηρείται η αρχή της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τη σύμβαση της Γενεύης	οι μη υπήκοοι προστατεύονται από επαναπροώθηση και από απομάκρυνση κατά

⁷⁵ Ενδεικτικά, **ΠΓΑ Αλίμου** IP/18629/2024, **ΠΓΑ Λέσβου** 518870/2023, 513288/2023, 452122/2023, **ΠΓΑ Σάμου** 504458/2023, **ΠΓΑ Θεσσαλονίκης**, 146550/2021.

⁷⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Απάντηση στη γραπτή ερώτηση E-3532/2021, 4 Οκτωβρίου 2021.

⁷⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Q&A on Asylum Procedure*, Ares(2023)5742599, 16 Ιουνίου 2023.

τηρείται η απαγόρευση της απομάκρυνσης κατά παράβαση του δικαιώματος αποφυγής των βασανιστηρίων και της σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης, όπως ορίζεται στο διεθνές δίκαιο

παράβαση του δικαιώματος αποφυγής των βασανιστηρίων και της σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης, όπως ορίζεται στο διεθνές δίκαιο

υπάρχει η δυνατότητα να ζητηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα και, στην περίπτωση που ο αιτών αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας, να του χορηγηθεί προστασία σύμφωνα με τη σύμβαση της Γενεύης

υπάρχει η δυνατότητα να ζητηθεί και, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις, να χορηγηθεί αποτελεσματική προστασία όπως ορίζεται στο άρθρο 43α [κατ' ελάχιστον (α) δυνατότητα παραμονής στο έδαφος της τρίτης χώρας σύμφωνα με το εθνικό της δίκαιο, (β) πρόσβαση σε επαρκή μέσα συντήρησης για τη διατήρηση επαρκούς βιοτικού επιπέδου, σε σχέση με τη γενική κατάσταση της τρίτης χώρας υποδοχής, (γ) πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και αναγκαία θεραπεία ασθενειών, υπό τους όρους που προβλέπονται σε αυτή τη χώρα, (δ) πρόσβαση σε εκπαίδευση υπό τους όρους που προβλέπονται σε αυτή τη χώρα, (ε) η αποτελεσματική προστασία παραμένει διαθέσιμη μέχρι την εξεύρεση διαρκούς λύσης.]

Η τροποποίηση του άρθρου 38 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, όπως διαμορφώνεται από την πολιτική συμφωνία των συννομοθετών, συνιστά δυσμενή και σοβαρή αποδόμηση των προτύπων προστασίας, ως αποτέλεσμα ιδίως της πρόθεσης του Συμβουλίου να διευρύνει την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας σε χώρες που επί του παρόντος δεν πληρούν τα απαραίτητα εχέγγυα ασφαλείας. Η ρήτρα των «μη υπηκόων» στο άρθρο 45, παρ. 1 του Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου αναμένεται, ουσιαστικά, να χρησιμοποιηθεί από τα κράτη μέλη με στόχο την εφαρμογή της έννοιας σε χώρες οι οποίες ενδεχομένως διώκουν τους πολίτες τους και εξ αυτού δημιουργούν οι ίδιες πρόσφυγες. Η, δε, έννοια της «αποτελεσματικής προστασίας» αποτελεί παραδοχή όχι μόνο υποχώρησης των απαραίτητων προδιαγραφών προστασίας των προσφύγων, αλλά και ρητής απόκλισης του ενωσιακού δικαίου από το σύστημα της Σύμβασης της Γενεύης του 1951, η οποία επ' ουδενί συνάδει με τη συμβατική υποχρέωση της ΕΕ να αναπτύσσει την κοινή πολιτική ασύλου της σε πλήρη σύμπλευση με την εν λόγω Σύμβαση.⁷⁸

Τα κριτήρια ασφαλείας της Οδηγίας κατατάσσονται παρακάτω σε τρεις βασικές κατηγορίες: προστασία από την επαναπροώθηση, πρόσβαση σε διαδικασίες και σε προστασία σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης, και προστασία από δίωξη και σοβαρή βλάβη.

Η αξιολόγηση της συνδρομής των κριτηρίων ασφαλείας στην ατομική περίπτωση αιτούντος άσυλο από τα κράτη μέλη υποχρεωτικά περιλαμβάνει τη συνεκτίμηση «των συναφών δηλώσεων και εγγράφων που υπέβαλε ο αιτών» και «της ατομικής κατάστασης και των προσωπικών περιστάσεων... όπως το προσωπικό ιστορικό, το φύλο και η ηλικία».⁷⁹ Τα

⁷⁸ Άρθρο 78, παρ. 1 ΣΛΕΕ. Βλ. και ΔΕΕ C-621/21 *Intervyuirasht organ na DAB pri MS (Femmes victimes de violences domestiques)*, 16 Ιανουαρίου 2024, σκ. 36-37, C-319/16 M (*Revocation of refugee status*), 14 Μαΐου 2019, σκ. 81.

⁷⁹ Άρθρο 4, παρ. 3, περ. β' και γ' Οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς

ελληνικά δικαστήρια υπογραμμίζουν την ως άνω υποχρέωση στο πλαίσιο του ακυρωτικού ελέγχου των αποφάσεων ασφαλούς τρίτης χώρας, με την ακύρωση αποφάσεων των Επιτροπών Προσφυγών λόγω παράλειψης αξιολόγησης των κριτηρίων με βάση τις προσωπικές περιστάσεις των αιτούντων ενώπιόν τους, όπως μονογονεϊκές οικογένειες⁸⁰ και επιζώντες βασανιστηρίων.⁸¹

Προστασία από επαναπροώθηση

Οι περ. γ' και δ' του άρθρου 38, παρ. 1 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου απαιτούν την τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης στην τρίτη χώρα, όπως ορίζεται στο άρθρο 33, παρ. 1 της Σύμβασης της Γενεύης και στο δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δη στα άρθρα 4 και 19, παρ. 2 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (ΧΘΔ) και στο άρθρο 3 ΕΣΔΑ. Οι κανόνες που διαμορφώνονται από την πάγια νομολογία για τη μη επαναπροώθηση διαπνέουν, επομένως, την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας.

Αφενός, η αξιολόγηση του απαιτούμενου επιπέδου προστασίας στην τρίτη χώρα αντιστοιχεί στο εδραιωμένο μέτρο του «πραγματικού κινδύνου έκθεσης σε μεταχείριση» που συνιστά δίωξη ή βασανιστήρια, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.⁸² Οι αρχές ασύλου και τα δικαιοδοτικά όργανα δεν δύνανται να αξιώνουν από τους αιτούντες αυστηρότερο μέτρο απόδειξης από τον «πραγματικό κίνδυνο» επαναπροώθησης, για την ανατροπή του τεκμηρίου ασφαλείας μίας χώρας σύμφωνα με το άρθρο 38, παρ. 2, περ. γ' της Οδηγίας. Όπως επισήμανε πρόσφατα το Ανώτατο Δικαστήριο του Ηνωμένου Βασιλείου στην *R (AAA) v Secretary of State for the Home Department* σχετικά με τη μεταφορά αιτούντων άσυλο στη Ρουάντα, «δεν είναι αναγκαίο το δικαστήριο να επιλύσει σύγκρουση αποδείξεων: ο ρόλος του συνίσταται στην αξιολόγηση της ύπαρξης σοβαρών λόγων που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υφίσταται πραγματικός κίνδυνος επαναπροώθησης».⁸³

Βάσει των ως άνω, η εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας στην Ελλάδα παραβιάζει τα πρότυπα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθ' ό μέρος η Υπηρεσία Ασύλου και ορισμένοι δικαστές των Επιτροπών Προσφυγών και των διοικητικών δικαστηρίων απαιτούν συστηματικά από τους αιτούντες άσυλο την εκπλήρωση σημαντικά αυστηρότερου μέτρου απόδειξης του «πραγματικού κινδύνου», για την ανατροπή του τεκμηρίου συμμόρφωσης της Τουρκίας με την αρχή της μη επαναπροώθησης, με αποτέλεσμα την αυθαίρετη άρνηση προστασίας σε πρόσφυγες οι οποίοι προβάλλουν βάσιμους ισχυρισμούς πραγματικού κινδύνου να εκτεθούν σε παράνομη απέλαση στις χώρες καταγωγής τους, σε περίπτωση

για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση) [2011] Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ L337/9 («Οδηγία για την αναγνώριση»).

⁸⁰ **ΔΠρΑΘ** 103/2023, σκ. 9.

⁸¹ **ΔΠρΑΘ** 1260/2023, σκ. 20, 384/2023, σκ. 17.

⁸² **ΔΕΕ** C-71/11 *Υ και Ζ*, 5 Σεπτεμβρίου 2012, σκ. 79-80, C-163/17 *Jawo*, 19 Μαρτίου 2019, σκ. 87, **ΕΔΔΑ** *Ilias & Ahmed κατά Ουγγαρίας*, Προσφυγή 47287/15 [Ευρ. Σύνθ.], 21 Νοεμβρίου 2019, σκ. 126; **Ανώτατο Δικαστήριο Ηνωμένου Βασιλείου** *R (AAA) v Secretary of State for the Home Department* [2023] UKSC 42, σκ. 23, 38, 71, 74.

⁸³ **Ανώτατο Δικαστήριο Ηνωμένου Βασιλείου** *R (AAA) v Secretary of State for the Home Department* [2023] UKSC 42, σκ. 74.

επανόδου τους στην εν λόγω χώρα. Παραδείγματα της επιβολής εσφαλμένου μέτρου απόδειξης σχετικά με τη μη επαναπροώθησης στη νομολογία αποτελούν τα κάτωθι:⁸⁴

- ❖ Υποχρέωση απόδειξης «σοβαρού κινδύνου συστημικών πλημμελειών όσον αφορά τη διαδικασία χορηγήσεως ασύλου και τις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο στην τρίτη χώρα, συνεπαγόμενου, σοβαρό και αποδεδειγμένο λόγο που να πείθει ότι ο αιτών άσυλο που μεταφέρεται στην επικράτεια αυτού του κράτους, θα διατρέξει ουσιαστικό κίνδυνο να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση».⁸⁵ Η ερμηνεία αυτή εδράζεται σε ανεπίτρεπτη και εσφαλμένη εφαρμογή του αυστηρότερου μέτρου των «συστημικών πλημμελειών» που θέτει το ΔΕΕ για τις μεταφορές αιτούντων εντός της ΕΕ, οι οποίες διέπονται από την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών που δεσμεύονται από το ενωσιακό κεκτημένο και οι οποίες απαγορεύονται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.⁸⁶ Τέτοια ερμηνεία, ωστόσο, θα αντιστρατευόταν την κρίση του Δικαστηρίου της ΕΕ ότι «ένα τρίτο κράτος δεν μπορεί να εξομοιωθεί με κράτος μέλος».⁸⁷ Συνακολούθως, το ενωσιακό δίκαιο δεν επιτρέπει στα κράτη την επέκταση της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης σε τρίτες χώρες, οι οποίες δεν δεσμεύονται από το ΚΕΣΑ, κατά τρόπο που θα επέτρεπε την επιβολή αυστηρότερου μέτρου απόδειξης από τον «πραγματικό κίνδυνο» για την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας.
- ❖ Υποχρέωση απόδειξης πρακτικής που συνιστά «πρόβλημα δομικού χαρακτήρα»⁸⁸ ή «επίσημη παραδοχή μαζικών επαναπροωθήσεων».⁸⁹
- ❖ Υποχρέωση απόδειξης «συστηματικής παραβίασης της αρχής της μη επαναπροώθησης από τις τουρκικές αρχές που να οδηγεί στο συμπέρασμα ότι παν πρόσωπο που επιστρέφεται στη χώρα αυτή εκτίθεται σε κίνδυνο απομάκρυνσης σε

⁸⁴ Βλ. περαιτέρω Μίνως Μουζουράκης, «Μέτρο απόδειξης στην εφαρμογή της «ασφαλούς τρίτης χώρας» ως λόγου απαραδέκτου των αιτήσεων ασύλου» (2022) I/2022 Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου 52.

⁸⁵ **ΔΠρΑΘ** 384/2023, σκ. 12, 103/2023, σκ. 8, **1^η ΕπΠροσ** 310227/2022, σελ. 19, **2^η ΕπΠροσ** IP/142459/2023, σκ. 11, 171515/2023, σελ. 7, 548632/2022, σκ. IV.11, 222273/2022, σκ. IV.11, **3^η ΕπΠροσ** 47496/2022, σκ. 11, **4^η ΕπΠροσ** 39744/2023, σκ. 11, 563011/2022, σελ. 16, 563008/2022, σκ. 11, 563007/2022, σκ. 11, 203097/2021, σκ. 11, 202946/2021, σκ. 11, 202789/2021, σκ. 11, 202299/2021, σκ. 11, **6^η ΕπΠροσ** IP/312088/2023, σκ. IV.3, IP/291367/2023, σκ. IV.3, **8^η ΕπΠροσ** 583703/2022, σελ. 11, 511455/2022, σελ. 18, 237130/2022, σελ. 15, 161054/2022, σελ. 12-13, 142176/2022, σκ. 9, 458313/2021, σκ. 9, **11^η ΕπΠροσ** IP/578/2023, σκ. 11, 67923/2022, σκ. 8, 384227/2021, σκ. 6, 2075/2021, σκ. 10, **13^η ΕπΠροσ** IP/113682/2023, σκ. 11, 22148/2023, σκ. 8, 734754/2022, σκ. 9, 6722/2020, σελ. 3, 2727/2020, σκ. 9, **14^η ΕπΠροσ** IP/335367/2023, σελ. 18, 250567/2023, σελ. 22-24, 211179/2023, σελ. 23, 485434/2022, σελ. 30, **16^η ΕπΠροσ** 85916/2023, σκ. IV.3, 394674/2022, σελ. 6, **21^η ΕπΠροσ** 87590/2023, σελ. 13, 710801/2022, σελ. 9, 690292/2022, σελ. 7-8, 467020/2021, σελ. 9-10.

⁸⁶ Όπως επισημάνθηκε πρόσφατα στη **ΔΕΕ** C-228/21 *Ministero dell'Interno (Brochure commune – Refoulement indirect)*, 30 Νοεμβρίου 2023, σκ. 130-131, C-297/17 *Ibrahim*, 19 Μαρτίου 2019, σκ. 84, C-163/17 *Jawo*, 19 Μαρτίου 2019, σκ. 83-85.

⁸⁷ **ΔΕΕ** C-8/20 *LR*, 20 Μαΐου 2021, σκ. 47.

⁸⁸ **6^η ΕπΠροσ** 5892/2020, σκ. 15.

⁸⁹ **1^η ΕπΠροσ** 310227/2022, σελ. 19, **13^η ΕπΠροσ** 6722/2020, σελ. 12, **17^η ΕπΠροσ** 3576/2020, σκ. 12.

χώρα, όπου θα κινδυνεύσει με βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση».⁹⁰

Αφετέρου, ο έλεγχος της μη επαναπροώθησης συνίσταται σε έλεγχο του μελλοντικού κινδύνου έκθεσης του αιτούντος σε απειλή για τη ζωή ή την ελευθερία του ή σε βασανιστήρια, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.⁹¹ Η αξιολόγηση αυτή «επομένως περιλαμβάνει πρόβλεψη».⁹² Η παρελθούσα έκθεση σε δίωξη ή σε βασανιστήρια, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση δύναται επομένως να αποτελεί «ένδειξη μελλοντικού κινδύνου», ωστόσο «δεν αποτελεί αναγκαίο όρο για την αποδοχή της ύπαρξης τέτοιου κινδύνου».⁹³ Εντούτοις, οι ελληνικές αρχές καταλήγουν τακτικά στο συμπέρασμα της απουσίας κινδύνου επαναπροώθησης των αιτούντων στην Τουρκία, βάσει του γεγονότος ότι δεν υπέστησαν τέτοια μεταχείριση στην εν λόγω χώρα πριν φτάσουν στην Ελλάδα.⁹⁴

Οι προεκτεθείσες πλημμέλειες ασκούν επιρροή στην εφαρμογή των περ. γ' και δ' του άρθρου 38, παρ. 1 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου επί της ουσίας. Στην ασυνεπή πρακτική της Υπηρεσίας Ασύλου, πολλές αποφάσεις α' βαθμού κρίνουν ότι οι αιτούντες δεν διατρέχουν κίνδυνο επαναπροώθησης στην Τουρκία, μολονότι αυξάνεται ο αριθμός των πρωτοβάθμιων αποφάσεων που καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι υφίσταται τέτοιος κίνδυνος με καθοριστικό ρόλο της τυχόν παρελθούσας έκθεσης σε επαναπροώθηση ή της αδυναμίας καταγραφής αιτήματος ασύλου.⁹⁵ Στον β' βαθμό, μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις έχουν αμφισβητήσει οι Επιτροπές Προσφυγών τη συμμόρφωση της εν λόγω χώρας με την αρχή της μη επαναπροώθησης,⁹⁶ καμία, δε, θετική δευτεροβάθμια απόφαση δεν εφαρμόζει ευθέως τις περ. γ' και δ'.

⁹⁰ **4^η ΕπΠροσ** 79499/2023, σελ. 14, **7^η ΕπΠροσ** 15939/2022, σελ. 13, 386010/2021, σελ. 15, 378505/2021, σελ. 21, 249386/2021, σελ. 7, 249361/2021, σελ. 8, **8^η ΕπΠροσ** 103648/2023, σελ. 8, 142176/2022, σελ. 17, 458313/2021, σελ. 8, **9^η ΕπΠροσ** 288224/2021, σελ. 11, **13^η ΕπΠροσ** 22148/2023, σκ. 9, **14^η ΕπΠροσ** IP/335367/2023, σελ. 21, 250567/2023, σελ. 26, 211179/2023, σελ. 26, **17^η ΕπΠροσ** 297832/2023, σκ. IV.3, 144971/2023, σκ. IV.3, **18^η ΕπΠροσ** 672919/2022, σελ. 6, 165176/2021, σελ. 5, 165163/2021, σελ. 6, 68486/2021, σελ. 7, **19^η ΕπΠροσ** 73674/2022, σελ. 17, 73459/2022, σελ. 10.

⁹¹ **ΕΔΔΑ** *Raposhvili κατά Βελγίου*, Προσφυγή 41738/10, 13 Δεκεμβρίου 2016, σκ. 188, EASO, *Practical Guide: Qualification for international protection*, Απρίλιος 2018, σελ. 21, 31, 34, 38.

⁹² **Ανώτατο Δικαστήριο Ηνωμένου Βασιλείου** *R (AAA) v Secretary of State for the Home Department* [2023] UKSC 42, σκ. 103.

⁹³ Άρθρο 4, παρ. 4 Οδηγίας για την αναγνώριση, **ΔΠρΘεσ** 397/2023, σκ. 9.

⁹⁴ Ενδεικτικά, **3^η ΕπΠροσ** 47496/2022, σκ. 15, **4^η ΕπΠροσ** 204504/2023, σελ. 18-19, 79499/2023, σκ. III.2, **6^η ΕπΠροσ** IP/312088/2023, σκ. IV.5, IP/291367/2023, σκ. IV.5, **11^η ΕπΠροσ** IP/578/2023, σελ. 24-25, **12^η ΕπΠροσ** 168365/2023, σελ. 15, **14^η ΕπΠροσ** IP/335367/2023, σελ. 21, 250567/2023, σελ. 26, 211179/2023, σελ. 25-26.

⁹⁵ **ΠΓΑ Λέσβου** IP/37214/2023, 185693/2023, 185687/2023, 8959/2023, 686079/2022, 583163/2022, 467386/2022, **ΠΓΑ Σάμου** 704629/2022, **ΠΓΑ Πειραιά** IP/108252/2023, IP/21815/2023, 231799/2023, 181652/2023, **ΠΓΑ Θεσσαλονίκης** 23183/2021, 167772/2021, **ΑΚΑ Κορίνθου** 589545/2022, 24886/2022, 4773/2022, **ΑΚΑ Αμυγδαλέζας** 124295/2022, 148880/2021.

⁹⁶ Εξαιρέσεις οι **10^η ΕπΠροσ** 22083/2020, σκ. 4, **20^η ΕπΠροσ** 260375/2021, σκ. Β.5; 260356/2021, σκ. Β.5.

Σύμφωνα με το άρθρο 38, παρ. 1, περ. ε' της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, η ασφαλής τρίτη χώρα πρέπει να παρέχει «προστασία σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης». Με την υπ' αριθμ. 2347/2017 απόφασή του αναφορικά με τις αποφάσεις ασφαλούς τρίτης χώρας που εκδόθηκαν στην Ελλάδα μετά την Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν δέχθηκε να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ σχετικά με την ερμηνεία των ως άνω όρων. Αντ' αυτού, έκρινε, στηριζόμενο σε μία αντιπαραβολή του άρθρου 38, παρ. 1, περ. ε' με την (ανεφάρμοστη) έννοια της «ευρωπαϊκής ασφαλούς τρίτης χώρας» στο άρθρο 39, παρ. 2, ότι:

[Π]ροκειμένου να θεωρηθεί ότι πληρούται το εν λόγω κριτήριο, δεν απαιτείται η τρίτη χώρα να έχει επικυρώσει την Σύμβαση της Γενεύης (και μάλιστα χωρίς γεωγραφικό περιορισμό) ή να θεσπίζεται με την νομοθεσία της σύστημα προστασίας των αλλοδαπών με το οποίο να κατοχυρώνονται όχι μόνο η αρχή της μη επαναπροώθησης αλλά και τα λοιπά δικαιώματα που προβλέπονται από την ανωτέρω Σύμβαση.⁹⁷

Την ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνει το Δικαστήριο στην υπ' αριθμ. 177/2023 απόφασή του σχετικά με τη νομιμότητα του καταλόγου ασφαλών τρίτων χωρών που εκδόθηκε το 2021:

[Τ]ρίτη χώρα, η οποία έχει επικυρώσει την Σύμβαση της Γενεύης με γεωγραφικό περιορισμό, μπορεί να χαρακτηριστεί ως ασφαλής, κατά την έννοια των άρθρων 86 του ν. 4636/2019 και 38 της οδηγίας 2013/32/ΕΕ εφόσον τηρεί την αρχή της μη επαναπροώθησης και παρέχει επαρκή προστασία ορισμένων θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως, μεταξύ άλλων, του δικαιώματος πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και την αγορά εργασίας.⁹⁸

Με τον επερχόμενο Κανονισμό για τις διαδικασίες ασύλου, τα απαιτούμενα εχέγγυα προστασίας στην τρίτη χώρα θα μειωθούν στο επίπεδο της «αποτελεσματικής προστασίας», όπως περιγράφηκε παραπάνω,⁹⁹ επιτρέποντας πλέον ρητά στα κράτη μέλη να εφαρμόζουν την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας σε μη συμβαλλόμενα κράτη στη Σύμβαση της Γενεύης, στο βαθμό που αυτά τηρούν ορισμένα – ελάχιστα μεν, αλλά μη απαιτητικά – κριτήρια προστασίας. Στα κριτήρια αυτά δεν φαίνεται να περιλαμβάνεται το δικαίωμα σε άδεια διαμονής ή στην οικογενειακή επανένωση, κατά τη συμφωνηθείσα διατύπωση του άρθρου 45, παρ. 1, περ. ε' του Κανονισμού.

Η προσβασιμότητα και επάρκεια της διαδικασίας ασύλου της τρίτης χώρας αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του κριτηρίου του άρθρου 38, παρ. 1, περ. ε' της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, αναπόφευκτα, δε, ασκούν επιρροή και στη συμμόρφωση της χώρας με

⁹⁷ **ΣτΕ ΟΛ** 2347/2017 σκ. 54 και 63. Βλ. αντίστοιχα **Συμβούλιο της Επικρατείας της Ολλανδίας** 201704433/1, 201703605/1, 201609584/1.

⁹⁸ **ΣτΕ ΟΛ** 177/2023 σκ. 36.

⁹⁹ Άρθρα 45, παρ. 1, περ. ε' και 43α, παρ. 2 σχεδίου Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

την αρχή της μη επαναπροώθησης.¹⁰⁰ Οι όροι «υπάρχει η δυνατότητα να ζητηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα» στη διάταξη πρέπει να ερμηνεύονται ως απαίτηση, κατ' ελάχιστον, νομοθετικής και θεσμικής ρύθμισης ενός λειτουργικού συστήματος ασύλου το οποίο είναι τυπικά και πραγματικά προσβάσιμο, καθώς και κατάλληλης ποιότητας για την εξέταση του καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα. Αντίστοιχη ερμηνεία πρέπει να δοθεί και στους όρους «υπάρχει η δυνατότητα να ζητηθεί και, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις, να χορηγηθεί αποτελεσματική προστασία» του άρθρου 45, παρ. 1, περ. ε' του Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

Σημαντικός αριθμός αποφάσεων επί ατομικών υποθέσεων στην Ελλάδα καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι αιτούντες έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε διαδικασίες ασύλου στην Τουρκία, χωρίς κατάλληλη αξιολόγηση αξιόπιστων πληροφοριών.¹⁰¹ Ωστόσο, αρκετές αποφάσεις της Υπηρεσίας Ασύλου και των Επιτροπών Προσφυγών δέχονται ότι οι πρόσφυγες στην Τουρκία αντιμετωπίζουν σοβαρά εμπόδια στην πρόσβασή τους σε διαδικασίες διεθνούς και προσωρινής προστασίας,¹⁰² μεταξύ άλλων, με ρητή αναφορά στο γεγονός ότι «στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, σε κάποιες πόλεις στην Τουρκία τα γραφεία των υπηρεσιών ασύλου είναι κλειστά και συνεπώς θα είναι ιδιαίτερα δύσκολο και χρονοβόρο γι' αυτούς να ανεύρουν γραφείο και να μεταβαίνουν εκεί».¹⁰³ Άλλες αποφάσεις επισημαίνουν τα προσκόμματα στην πρόσβαση των μη καταγεγραμμένων αιτούντων σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.¹⁰⁴ Οι περισσότερες θετικές αποφάσεις των Επιτροπών Προσφυγών δεν κρίνονται επί του άρθρου 38, παρ. 1, περ. ε' της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, αλλά βάσει του [Κριτηρίου του Συνδέσμου](#).¹⁰⁵

Και εδώ, ωστόσο, οι Επιτροπές Προσφυγών συνήθως παραλείπουν να διεξαγάγουν έλεγχο της συνδρομής μελλοντικού κινδύνου του αιτούντος να αντιμετωπίσει άρνηση πρόσβασης στη διαδικασία στην τρίτη χώρα, αποδίδοντας καθοριστική σημασία στην παρελθούσα συμπεριφορά του, ανεξαρτήτως της διάρκειας παραμονής στη χώρα. Προκύπτουν εξ αυτού εσφαλμένες κρίσεις σε αποφάσεις των Επιτροπών Προσφυγών περί της προσβασιμότητας του τουρκικού συστήματος ασύλου για τον συγκεκριμένο αιτούντα, με μόνη βάση την έλλειψη προηγούμενου βιώματος άρνησης καταγραφής.¹⁰⁶

¹⁰⁰ **ΕΔΔΑ Ilias & Ahmed κατά Ουγγαρίας**, Προσφυγή 47287/15 [Ευρ. Σύνθ.], 21 Νοεμβρίου 2019, σκ. 134, 137, 141, 144.

¹⁰¹ Πρόσφατα παραδείγματα οι **6^η ΕπΠροσ** IP/291367/2023, σκ. IV.5, **11^η ΕπΠροσ** IP/578/2023, σκ. 9, **14^η ΕπΠροσ** 211179/2023, σελ. 26-27.

¹⁰² **15^η ΕπΠροσ** 300763/2023, σκ. 39, **17^η ΕπΠροσ** 297832/2023, σκ. IV.3(στ), **21^η ΕπΠροσ** 710801/2022, σελ. 13-14. Βλ. επίσης **ΠΓΑ Λέσβου** IP/37214/2023, 185693/2023, 185687/2023, 176536/2023, 119587/2023, 119585/2023, 8959/2023, 583163/2022, 523189/2022, 467386/2022, **ΠΓΑ Χίου** 639721/2022, 610642/2022, **ΠΓΑ Πειραιά** IP/108252/2023, **ΠΓΑ Αλίμου** 227066/2021, **ΠΓΑ Κρήτης** 111720/2021.

¹⁰³ **17^η ΕπΠροσ** 144971/2023, σκ. IV.3.

¹⁰⁴ **2^η ΕπΠροσ** IP/142459/2023, σελ. 28, **5^η ΕπΠροσ** 563007/2022, σκ. 17, 202299/2021, σκ. 20, **10^η ΕπΠροσ** 431472/2022, σκ. B.8, 25277/2020, 25173/2020, **17^η ΕπΠροσ** 292768/2023, σκ. III.3, **20^η ΕπΠροσ** 260375/2021, σκ. B.4, 260356/2021, σκ. B.4, 29118/2020, σκ. B.5, **ΠΓΑ Λέσβου** 430443/2022, 430412/2022, 368575/2021, **ΠΓΑ Πειραιά** 282678/2021, 269964/2021.

¹⁰⁵ Εξαίρεση η **10^η ΕπΠροσ** 22083/2020, σκ. Γ.4, η οποία κρίθηκε βάσει της περ. ε' του άρθρου 38, παρ. 1.

¹⁰⁶ Για παράδειγμα, **6^η ΕπΠροσ** IP/312088/2023, σελ. 24-25 και IP/291367/2023, σελ. 23-24: «το γεγονός ότι οι προσφεύγοντες, ενόσω βρίσκονταν στην Τουρκία, δεν διέθεταν κιμλίκ, ώστε να

Προστασία από δίωξη και σοβαρή βλάβη

Η περ. α' του άρθρου 38, παρ. 1 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου απαιτεί από τα κράτη μέλη να βεβαιώνονται ότι η τρίτη χώρα παρέχει προστασία από απειλές κατά της ζωής και της ελευθερίας «λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων», η δε περ. β' απαιτεί την παροχή προστασίας από «σοβαρή βλάβη» υπό τη μορφή βασανιστηρίων, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης. Η αξιολόγηση των εν λόγω κριτηρίων απαιτεί προσεκτική μελέτη, αφενός, της ακριβούς μεταχείρισης την οποία επιφυλάσσει μία χώρα σε συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων με ιδιαίτερα εθνοτικά, θρησκευτικά ή κοινωνικά χαρακτηριστικά, αφετέρου, των χαρακτηριστικών και περιστάσεων του ατομικού αιτούντος, τα οποία δύνανται να τον εκθέτουν σε κίνδυνο τέτοιας κακομεταχείρισης.

Μέτρο απόδειξης για την αξιολόγηση των κριτηρίων των περ. α' και β' είναι ο «πραγματικός κίνδυνος», όπως εκτέθηκε στην ενότητα **Κριτήρια Ασφαλείας: Ουσιαστικές Προδιαγραφές: Προστασία από Επαναπρώθηση**. Και στην περίπτωση αυτή, ωστόσο, ορισμένες Επιτροπές Προσφυγών απορρίπτουν προσφυγές με την αιτιολογία ότι οι αιτούντες δεν απέδειξαν «πραγματικό, ατομικό και ενεστώτα κίνδυνο» ή «ατομικό φόβο δίωξης» στην τρίτη χώρα.¹⁰⁷

Επί της ουσίας, η ερμηνεία των περ. α' και β' του άρθρου 38, παρ. 1 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου από την Υπηρεσία Ασύλου παραμένει ασυνεπής, με εμβληματικό παράδειγμα την περίπτωση των αιτημάτων διεθνούς προστασίας των γυναικών και κοριτσιών. Μολονότι ορισμένες πρόσφατες αποφάσεις α' βαθμού εντοπίζουν κινδύνους σοβαρής βλάβης για τις μόνες γυναίκες στην Τουρκία, ενόψει του φύλου τους και της συνακόλουθης ευάλωτότητάς τους σε βλάβη και εκμετάλλευση,¹⁰⁸ άλλες κρίνουν ότι δύναται να εφαρμοστεί η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας στην περίπτωσή τους.

Ασυνεπής παραμένει η εξέταση των ως άνω υποθέσεων και στον β' βαθμό. Αφενός, ορισμένες Επιτροπές Προσφυγών ανατρέπουν το τεκμήριο της ασφάλειας της Τουρκίας στην περίπτωση μόνων γυναικών, δεχόμενες ότι «υφίσταται κίνδυνος σοβαρής βλάβης... σε περίπτωση... επανεισδοχής στην Τουρκία, οι γυναίκες και τα κορίτσια είναι ευάλωτα σε σεξουαλική και φυλετική βία και η αγορά εργασίας παρουσιάζει επίσης υψηλούς κινδύνους

έχουν πρόσβαση και σε υπηρεσίες υγείας, οφειλόταν σε δική τους υπαιτιότητα, αφού, όπως προεκτέθηκε, δεν υπέβαλαν οποιαδήποτε σοβαρή προσπάθεια για υποβολή αιτήματος διεθνούς προστασίας, και όχι σε άρνηση του τουρκικού κράτους να τους παράσχει διεθνή προστασία και κιμλίκ», **14^η ΕπΠροσ** 211179/2023, σελ. 27: «οι προσφεύγοντες δήλωσαν ότι δεν κατέθεσαν αίτημα ασύλου».

¹⁰⁷ **5^η ΕπΠροσ** IP/296129/2023, σκ. VI, **6^η ΕπΠροσ** IP/291367/2023, σκ. IV.6, 217698/2022, σελ. 23, **8^η ΕπΠροσ** 142176/2023, σκ. 11, 458313/2021, σκ. 11, **11^η ΕπΠροσ** 71895/2022, σκ. 19, 67932/2022, 384227/2021, 2075/2021, **13^η ΕπΠροσ** IP/113682/2023, σκ. 13, 22148/2023, σκ. 10, 6722/2020, 2727/2020, **14^η ΕπΠροσ** 250567/2023, σελ. 29, 211179/2023, σελ. 29, **15^η ΕπΠροσ** IP/20208/2024, σκ. 29.

¹⁰⁸ **ΠΓΑ Λέσβου** IP/37214/2023, 119587/2023, 583163/2022, 476179/2022, 293136/2022, **ΠΓΑ Χίου** 174837/2021, **ΠΓΑ Σάμου** 324826/2021, 319466/2021, 300151/2021, **ΠΓΑ Κω** 724351/2022, **ΠΓΑ Πειραιά** 349896/2021, **ΠΓΑ Αλίμου** 227066/2021, **ΠΓΑ Δυτικής Ελλάδας** 279225/2021, **ΑΚΑ Φυλακίου** 160905/2023.

εκμετάλλευσης για τα παιδιά, δεδομένου του ευρέως διαδεδομένου φαινομένου της παιδικής εργασίας και εκμετάλλευσης».¹⁰⁹ Έτερες θετικές αποφάσεις κρίνουν ότι «τα φαινόμενα βίας, λόγω φύλου, είναι συχνά στην Τουρκία, οι δε προσπάθειες αντιμετώπισης του φαινομένου ανεπαρκείς»¹¹⁰ και ότι οι «οι μόνες γυναίκες, ιδίως όσες έχουν διαφύγει από καταστάσεις ενδοοικογενειακής βίας, έχουν λίγες πιθανότητες πρόσβασης σε υπηρεσίες υποστήριξης ενώ είναι πολύ πιθανόν να αντιμετωπίσουν κοινωνικές διακρίσεις, ιδίως στις αγροτικές ή σε πιο συντηρητικές περιοχές».¹¹¹ Σπάνια, ωστόσο, κρίνονται οι υποθέσεις αυτές βάσει των περ. α' και β' του άρθρου 38, παρ. 1 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου – η πλειοψηφία των Επιτροπών Προσφυγών που στηρίζονται στα ως άνω στοιχεία καταλήγουν στην έλλειψη επαρκούς συνδέσμου μεταξύ του αιτούντος και της τρίτης χώρας (βλ. [Κριτήριο Συνδέσμου: Πεδίο Αξιολόγησης Ζητημάτων Ασφαλείας](#)).¹¹² Αφετέρου, άλλες αποφάσεις των Επιτροπών Προσφυγών εφαρμόζουν την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας σε μόνες γυναίκες και απορρίπτουν τα αιτήματα ασύλου τους, χωρίς καμία αξιολόγηση της έκθεσής τους σε αυξημένους κινδύνους στην Τουρκία.¹¹³

Κριτήριο συνδέσμου

Στοιχεία για τη συγκρότηση του συνδέσμου

Σύμφωνα με το άρθρο 38, παρ. 2, περ. α' της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσπίζουν εθνικούς κανόνες αναφορικά με την προϋπόθεση επαρκούς συνδέσμου μεταξύ του αιτούντος και της τρίτης χώρας, βάσει του οποίου θα ήταν εύλογο να μεταβεί σε αυτή. Διευκρινίζεται από το ΔΕΕ ότι η διέλευση δεν πληροί, αφ' εαυτής, την προϋπόθεση τέτοιου συνδέσμου,¹¹⁴ όπως κρίθηκε από το Δικαστήριο σε τρεις αποφάσεις κατά της ουγκρικής πολιτικής συστηματικής απόρριψης των αιτημάτων ασύλου όσων εισέρχονταν στο έδαφός της από «ασφαλή χώρα διέλευσης».

Το άρθρο 45, παρ. 2, περ. β' του επικείμενου Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου συνιστά οπισθοδρόμηση του ρυθμιστικού πλαισίου για τον σύνδεσμο στην έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας,¹¹⁵ καθ' ό μέρος διατηρείται ο σύνδεσμος ως αναγκαίο κριτήριο, χωρίς ωστόσο να υποχρεούνται πλέον τα κράτη μέλη να προβλέπουν νομοθετικούς κανόνες για τον τρόπο

¹⁰⁹ **4^η ΕπΠροσ** 270314/2022, σελ. 26, **5^η ΕπΠροσ** 39744/2023, σκ. 16, 563007/2022, σκ. 18, 202299/2021, σκ. 21, **16^η ΕπΠροσ** 85916/2023, σκ. V.2, **20^η ΕπΠροσ** 26661/2020, σκ. 4.

¹¹⁰ **4^η ΕπΠροσ** 301027/2022, σελ. 14, **18^η ΕπΠροσ** 24756/2020, σελ. 9-10.

¹¹¹ **21^η ΕπΠροσ** 467020/2021, σελ. 12.

¹¹² Εξαίρεσεις οι **10^η ΕπΠροσ** 368450/2022, σκ. Β.6, **18^η ΕπΠροσ** 24756/2020, σελ. 9-10, οι οποίες κρίθηκαν βάσει των περ. α' και β' του άρθρου 38, παρ. 1.

¹¹³ **8^η ΕπΠροσ** 458313/2021, **11^η ΕπΠροσ** 71895/2022, **18^η ΕπΠροσ** 165176/2021, **19^η ΕπΠροσ** 73459/2022.

¹¹⁴ **ΔΕΕ** C-821/19 *Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (incrimination de l'aide aux demandeurs d'asile)*, 16 Νοεμβρίου 2021, σκ. 38, C-924/19 *PPU Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság*, 14 Μαΐου 2020, σκ. 158-159, C-564/18 *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (Tompa)*, 19 Μαρτίου 2020, σκ. 45-50.

¹¹⁵ Αναμενόμενη, δεδομένης της πίεσης από ορισμένα κράτη μέλη για πλήρη κατάργηση (Αυστρία) ή προαιρετική εφαρμογή (Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία) του κριτηρίου του συνδέσμου, στις διαπραγματεύσεις του Συμβουλίου: Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Amended proposal for [an Asylum Procedures Regulation] – compilation of replies by Member States*, 9439/23, 15 Μαΐου 2023, διαθέσιμο [εδώ](#).

με τον οποίο θα κρίνεται η συγκρότησή του. Η αιτ. σκ. 37 του Κανονισμού περιλαμβάνει συνοπτικές αναφορές σε ενδείκτες του εν λόγω συνδέσμου, συμπεριλαμβανομένης της παρουσίας μελών της οικογένειας του αιτούντος ή της προηγούμενης εγκατάστασης ή «παραμονής» του στην τρίτη χώρα.

Κατά τον Κώδικα Ασύλου, η διέλευση, σε συνδυασμό με συγκεκριμένες πρόσθετες περιστάσεις, δύναται να θεωρηθεί ως σύνδεσμος με ασφαλή τρίτη χώρα.¹¹⁶ Στον ενδεικτικό κατάλογο των εν λόγω περιστάσεων περιλαμβάνονται οι κάτωθι:

- (i) Χρόνος παραμονής στη χώρα
- (ii) Ενδεχόμενη επαφή ή αντικειμενική και υποκειμενική δυνατότητα επαφής με τις αρχές, για πρόσβαση σε εργασία ή χορήγηση δικαιώματος διαμονής
- (iii) Ενδεχόμενη, προηγούμενη της διέλευσης, διαμονή, όπως ενδεικτικά επισκέψεις μακράς διάρκειας ή σπουδές
- (iv) Ύπαρξη οποιωνδήποτε ακόμη και μακρινών συγγενικών δεσμών
- (v) Ύπαρξη κοινωνικών ή επαγγελματικών ή πολιτιστικών σχέσεων
- (vi) Ύπαρξη ιδιοκτησίας
- (vii) Σύνδεση με ευρύτερη κοινότητα
- (viii) Γνώση της οικείας γλώσσας
- (ix) Γεωγραφική εγγύτητα της χώρας καταγωγής

Η ανωτέρω διάταξη περιλαμβάνει ιδιαίτερα ευρείς, γενικευμένους και συχνά ασαφείς παράγοντες, οι οποίοι ενδέχεται να οδηγούν σε αυθαίρετη εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας σε συγκεκριμένο αιτούντα, ιδίως στην περίπτωση των «πολιτιστικών σχέσεων», της «ευρύτερης κοινότητας» και της «γεωγραφικής εγγύτητας της χώρας καταγωγής», που θα μπορούσαν να συντρέχουν αδιακρίτως για το σύνολο των προσφύγων που προέρχονται από συγκεκριμένη χώρα. Κάθε παράγοντας που υποδεικνύει την ύπαρξη συνδέσμου με συγκεκριμένη χώρα θα πρέπει να ερμηνεύεται υπό το φως των ατομικών περιστάσεων του αιτούντος. Τα ελληνικά δικαστήρια διευκρινίζουν, για παράδειγμα, ότι τέτοια κρίση δεν μπορεί να περιορίζεται στη μόνη αναφορά στον αριθμό των προσφύγων που βρίσκονται στη χώρα ή στη διάρκεια της παραμονής του προσώπου πριν την άφιξή του στην Ελλάδα.¹¹⁷

Παρά ταύτα, οι αρχές ασύλου σε α' και β' βαθμό καταφεύγουν συχνά σε τυποποιημένη διατύπωση περί της ύπαρξης συνδέσμου μεταξύ του αιτούντος και της Τουρκίας, χωρίς να έχει προηγηθεί εξατομικευμένη εξέταση των ατομικών περιστάσεών του.¹¹⁸ Άλλες αποφάσεις προβαίνουν σε ασύμφωνες και ενίοτε αυθαίρετες ερμηνείες των κριτηρίων βάσει των οποίων συγκροτείται επαρκής σύνδεσμος.

¹¹⁶ Άρθρο 91, παρ. 1, περ. στ' Κώδικα Ασύλου. Βλ. και **ΣτΕ Ολ** 177/2023, σκ. 34.

¹¹⁷ **ΔΠρΑθ** 103/2023, σκ. 9.

¹¹⁸ Ενδεικτικά, **1^η ΕπΠροσ** 310227/2022, σκ. 4.3, **6^η ΕπΠροσ** 5892/2020, σελ. 25, **8^η ΕπΠροσ** 103648/2023, σελ. 8-9, 142176/2022, σκ. 10, 458313/2021, σκ. 10, **9^η ΕπΠροσ** 288224/2021, σελ. 11, **13^η ΕπΠροσ** IP/113682/2023, σκ. 12, 22148/2023, σκ. 9, 734754/2022, σκ. 10, **14^η ΕπΠροσ** IP/335367/2023, σελ. 23, 250567/2023, σελ. 28, 211179/2023, σελ. 28, **18^η ΕπΠροσ** 672919/2022, σελ. 7, 165716/2021, σελ. 7, 165163/2021, σελ. 8, 68486/2021, σελ. 6, **19^η ΕπΠροσ** 73674/2022, σελ. 18, 73459/2022, 8 February 2022, σελ. 12.

Γεωγραφική εγγύτητα και παρουσία ομοεθνών

Το κριτήριο της γεωγραφικής εγγύτητας έχει εφαρμοστεί όχι μόνο σε πολίτες της Συρίας,¹¹⁹ όμορης χώρας της Τουρκίας, αλλά και σε πολίτες του Αφγανιστάν.¹²⁰ Η Υπηρεσία Ασύλου και οι Επιτροπές Προσφυγών έχουν, μάλιστα, επεκτείνει την προωθημένη ως άνω ερμηνεία και σε χώρες γεωγραφικά απομακρυσμένες από την Τουρκία. Στην περίπτωση της Σομαλίας, αποφάσεις επικαλούνται τη λεγόμενη «πολιτική εγγύτητα» μεταξύ της τουρκικής κυβέρνησης και της Σομαλίας, ως παράγοντα που κατατείνει στην ύπαρξη συνδέσμου μεταξύ των Σομαλών αιτούντων άσυλο και της Τουρκίας.¹²¹

Περαιτέρω, οι Επιτροπές Προσφυγών συνάγουν την ύπαρξη συνδέσμου μεταξύ Σομαλών αιτούντων άσυλο και της Τουρκίας από μόνη την παρουσία «ικανού αριθμού ομοεθνών»,¹²² χωρίς να επικαλούνται κανένα στοιχείο σχετικά με τον αριθμό των Σομαλών προσφύγων που διαβιούν στη χώρα. Αντίστοιχη κρίση διατυπώνεται σε υποθέσεις Σύρων,¹²³ καθώς και Αφγανών πολιτών.¹²⁴

Χρόνος παραμονής στην τρίτη χώρα

Τόσο η Υπηρεσία Ασύλου όσο και οι Επιτροπές Προσφυγών συνεκτιμούν την παράτυπη παρουσία στην τρίτη χώρα – ακόμη και την κράτηση – ως «παραμονή» η οποία δύναται να συγκροτεί σύνδεσμο με αυτή. Η νομολογία, ωστόσο, είναι απολύτως ασυνεπής ως προς τον αναγκαίο χρόνο παραμονής για τη δημιουργία δεσμού μεταξύ του αιτούντος και της τρίτης χώρας:

	Ανεπαρκής χρόνος παραμονής	Επαρκής χρόνος παραμονής
10 μήνες		7 ^η ΕπΠροσ 386010/2021
8 μήνες	8 ^η ΕπΠροσ 583703/2022	5 ^η ΕπΠροσ 203097/2021
5 μήνες	7 ^η ΕπΠροσ 15939/2022	6 ^η ΕπΠροσ IP/291368/2023 12 ^η ΕπΠροσ 168365/2023
4 μήνες		11 ^η ΕπΠροσ 384227/2021
3,5 μήνες	20 ^η ΕπΠροσ 260356/2021	
3 μήνες	8 ^η ΕπΠροσ 161054/2022, 16 ^η ΕπΠροσ 29605/2021	17 ^η ΕπΠροσ 3576/2020
2 μήνες	5 ^η ΕπΠροσ 563011/2022, 10 ^η ΕπΠροσ 224438/2022, 25173/2020, 20 ^η ΕπΠροσ 260375/2021, 21 ^η ΕπΠροσ 690292/2022	5 ^η ΕπΠροσ 202946/2021, 12 ^η ΕπΠροσ 281102/2021

¹¹⁹ **6^η ΕπΠροσ** 217698/2022, σελ. 22.

¹²⁰ **4^η ΕπΠροσ** 204504/2023, σελ. 20, 79499/2023, σελ. 23, **7^η ΕπΠροσ** 386010/2021, σελ. 19, 378505/2021, σελ. 29-30, 249386/2021, σελ. 10, 249361/2021, σελ. 11, **12^η ΕπΠροσ** 168365/2023, σελ. 16.

¹²¹ **11^η ΕπΠροσ** 71895/2022, σκ. 18, **19^η ΕπΠροσ** 73459/2022, σελ. 12.

¹²² **3^η ΕπΠροσ** 47496/2022, σκ. 15, **11^η ΕπΠροσ** 71895/2022, σκ. 18.

¹²³ **3^η ΕπΠροσ** 17613/2020, σκ. V.7.

¹²⁴ **15^η ΕπΠροσ** IP/20208/2024, σκ. 29, **17^η ΕπΠροσ** 462630/2021, σκ. 24.

1,5 μήνες	2 ^η ΕπΠροσ 548632/2022, 8 ^η ΕπΠροσ 511455/2022, 19 ^η ΕπΠροσ 458446/2022, 19 ^η ΕπΠροσ 56018/2022	14 ^η ΕπΠροσ 4334/2020
1 μήνας	4 ^η ΕπΠροσ 3226/2020, 10 ^η ΕπΠροσ 12540/2020, 17 ^η ΕπΠροσ 144971/2023, 21 ^η ΕπΠροσ 398486/2021	5 ^η ΕπΠροσ 202789/2021, 15 ^η ΕπΠροσ ΙΡ/20208/2024, 16 ^η ΕπΠροσ 394674/2022
3 εβδομάδες	2 ^η ΕπΠροσ 222273/2022, 4 ^η ΕπΠροσ 3441/2020, 5 ^η ΕπΠροσ 12366/2020, 12365/2020, 7 ^η ΕπΠροσ 148002/2023, 15 ^η ΕπΠροσ 293257/2021	13 ^η ΕπΠροσ 2727/2020
2 εβδομάδες	8 ^η ΕπΠροσ 237130/2022, 10 ^η ΕπΠροσ 224433/2022, 21 ^η ΕπΠροσ 29458/2020	

Ορισμένες αποφάσεις των Επιτροπών Προσφυγών αναφέρονται ρητώς στην έλλειψη υποστηρικτικού δικτύου στην τρίτη χώρα και στην έλλειψη γνώσης της γλώσσας της χώρας, ως παράγοντες που διαψεύδουν την ύπαρξη συνδέσμου βάσει του οποίου θα ήταν εύλογο για τον αιτούντα να μεταβεί σε αυτή.¹²⁵

Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα

Ο χρόνος παραμονής του αιτούντος στην Ελλάδα δύναται να αποτελέσει παράγοντα που αντικρούει την ύπαρξη συνδέσμου με την τρίτη χώρα. Σύμφωνα με εσωτερική οδηγία που εξέδωσε η Υπηρεσία Ασύλου τον Νοέμβριο του 2021, σε περίπτωση παρόδου διαστήματος άνω των δώδεκα μηνών από την είσοδο του αιτούντος στην Ελλάδα, τεκμαίρεται ότι δεν υπάρχει επαρκής σύνδεσμος με την Τουρκία, εκτός αν συντρέχουν έτεροι παράγοντες.¹²⁶

Η ως άνω περίπτωση φαίνεται να εισήχθη ως μέσο καταστρατήγησης της υποχρέωσης εξέτασης των αιτήσεων στην ουσία τους λόγω της πρόδηλης απουσίας προοπτικής επανεισοχής στην Τουρκία (βλ. [Προοπτική Επανεισοχής](#)), ενώ δεν έχει κωδικοποιηθεί στο άρθρο 91, παρ. 1, περ. στ' του Κώδικα Ασύλου, ούτε έχει δημοσιευθεί. Εξ αυτού, η οδηγία δεν έχει δεσμευτική ισχύ, ούτε ακολουθείται με συνέπεια. Ορισμένες Επιτροπές Προσφυγών, για παράδειγμα, έχουν έκτοτε εφαρμόσει την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας σε αιτούντες, παρά την πάροδο δύο¹²⁷ ή και τριών ετών από την αναχώρησή τους από την Τουρκία και είσοδό τους στην Ελλάδα.¹²⁸ Άλλες Επιτροπές Προσφυγών, ωστόσο, έχουν επισημάνει τον

¹²⁵ **2^η ΕπΠροσ** 548632/2022, σκ. V.2, **4^η ΕπΠροσ** 270314/2022, σελ. 26, **8^η ΕπΠροσ** 511455/2022, σελ. 23, 237130/2022, σελ. 20, **10^η ΕπΠροσ** 224438/2022, σκ. 5, 224433/2022, σκ. 5, **15^η ΕπΠροσ** 300763/2023, σκ. 39, 293257/2021, σκ. 23, **17^η ΕπΠροσ** 148002/2023, σκ. III.3, 144971/2023, σκ. IV.3, **19^η ΕπΠροσ** 352303/2022, σκ. 14, **21^η ΕπΠροσ** 87590/2023, σελ. 17, 710801/2022, σελ. 15, 29458/2020, σελ. 13-14.

¹²⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αλληλογραφία με τον Διοικητή της Υπηρεσίας Ασύλου, Ares(2022)6496250, 5 Ιουλίου 2022: «από τις 18.11.2021 και έπειτα, έχει τεθεί σε ισχύ εσωτερική οδηγία της Υπηρεσίας Ασύλου, με την οποία γίνεται δεκτό ότι στους αιτούντες που βρίσκονται στην Ελλάδα για διάστημα μεγαλύτερο των δώδεκα μηνών, δεν εφαρμόζεται η έννοια της Τουρκίας ως ασφαλούς τρίτης χώρας.»

¹²⁷ **3^η ΕπΠροσ** 8620/2022, σκ. IV.4.

¹²⁸ **18^η ΕπΠροσ** 672919/2022.

χρόνο παραμονής των αιτούντων στην Ελλάδα ως ενδεικτικό της έλλειψης συνδέσμου με την τρίτη χώρα.¹²⁹

Βέλτιστο συμφέρον του παιδιού

Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχικό μέλημα στη διαδικασία ασύλου και συνεπώς στην εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας σε παιδιά, συνοδευόμενα ή μη.¹³⁰ Για τον λόγο αυτό, ορισμένες Επιτροπές Προσφυγών καταλήγουν στην απουσία συνδέσμου μεταξύ συγκεκριμένων αιτούντων και της Τουρκίας, κρίνοντας ότι το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών επιτάσσει την «εξασφάλιση ενός σταθερού και, κατά το δυνατόν, ασφαλούς περιβάλλοντος» και την αποφυγή της απομάκρυνσής τους από την Ελλάδα.¹³¹ Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, ωστόσο, οι Επιτροπές εφαρμόζουν την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας και απορρίπτουν τα αιτήματα ασύλου οικογενειών με τέκνα και ασυνόδευτων παιδιών, χωρίς καμία αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντός τους.¹³²

Εσφαλμένο πεδίο εξέτασης ζητημάτων ασφαλείας

Κατά ορθή ερμηνεία του *effet utile* των διατάξεων του άρθρου 38 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, το κριτήριο του συνδέσμου συνίσταται σε αυτοτελή έλεγχο του ευλόγου της μεταφοράς συγκεκριμένου αιτούντος στην τρίτη χώρα, διακριτό από την αξιολόγηση της συμμόρφωσης της χώρας με τα κριτήρια ασφαλείας. Τα δύο ζητήματα αποτελούν, επομένως, διαφορετικά στάδια της διαδικασίας εφαρμογής της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας.

Η πρακτική των αρχών ασύλου, εντούτοις, μαρτυρά έναν σημαντικό βαθμό σύγχυσης των ζητημάτων ασφαλείας και συνδέσμου. Ενώ οι μεν αποφάσεις παραδεκτού σε α΄ βαθμό δύναται να εκδίδονται βάσει της μη πλήρωσης οποιουδήποτε εκ των κριτηρίων ασφαλείας ή συνδέσμου, το σύνολο σχεδόν των θετικών αποφάσεων των Επιτροπών Προσφυγών βασίζονται στην έλλειψη συνδέσμου μεταξύ του αιτούντος και της τρίτης χώρας. Όπως εκτέθηκε στην ενότητα [Κριτήρια Ασφαλείας: Ουσιαστικές Προδιαγραφές](#), οι Επιτροπές Προσφυγών φαίνεται να καταφεύγουν στο κριτήριο συνδέσμου ως πεδίο για την αξιολόγηση ζητημάτων ασφαλείας στο πλαίσιο της ασφαλούς τρίτης χώρας, με αποτέλεσμα η κρίση των δικαστών διαφορετικών Επιτροπών να καταλήγει στην έλλειψη επαρκούς συνδέσμου μεταξύ αιτούντων και της Τουρκίας, λόγω υποκείμενων παραγόντων ευθέως συνδεόμενων με τα κριτήρια ασφαλείας του άρθρου 38, παρ. 1 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, όπως:

¹²⁹ **2^η ΕπιΠροσ** 222273/2023, σκ. V.1, **4^η ΕπιΠροσ** 628380/2022, σκ. 10, 270314/2022, σελ. 26, **5^η ΕπιΠροσ** 594684/2022, σελ. 7, **7^η ΕπιΠροσ** 15939/2022, σελ. 19, **19^η ΕπιΠροσ** 56018/2022, σκ. 7.

¹³⁰ Άρθρο 25, παρ. 6 και αιτ. σκ. 33 Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου.

¹³¹ **2^η ΕπιΠροσ** 548632/2022, σκ. V.2, **4^η ΕπιΠροσ** 628380/2022, σκ. 10, **5^η ΕπιΠροσ** 39744/2023, σκ. 16, 594684/2022, σελ. 7, 563007/2022, σκ. 18, **7^η ΕπιΠροσ** 15939/2022, σελ. 19, **10^η ΕπιΠροσ** 431472/2022, σκ. B.8, 26904/2020, 25277/2020, **15^η ΕπιΠροσ** 300763/2023, σκ. 39, **16^η ΕπιΠροσ** 29605/2021, **17^η ΕπιΠροσ** 144971/2023, σκ. IV.3.

¹³² Πρόσφατα παραδείγματα οι **5^η ΕπιΠροσ** IP/296129/2023, **6^η ΕπιΠροσ** IP/312088/2023, **15^η ΕπιΠροσ** IP/20208/2024, σκ. 29.

- ❖ η άμεση εμπλοκή της χώρας σε σύρραξη και εκτοπισμό από τη χώρα καταγωγής π.χ. Συρία,¹³³
- ❖ η κακομεταχείριση των αιτούντων από τις αρχές,¹³⁴
- ❖ ο κίνδυνος έμφυλης βίας, εκμετάλλευσης και διακρίσεων,¹³⁵
- ❖ οι διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού,¹³⁶
- ❖ η στοχοποίηση συγκεκριμένων εθνοτικών ομάδων π.χ. Σύροι κουρδικής καταγωγής,¹³⁷
- ❖ η έλλειψη πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου και σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και απασχόληση.¹³⁸

Τα ως άνω στοιχεία θεμελιώνουν το παραδεκτό της ατομικής αίτησης ασύλου για λόγους ασφαλείας και ενδεχομένως την επανεξέταση του νομοθετικού χαρακτηρισμού της χώρας ως ασφαλούς τρίτης χώρας. Η εξέτασή τους υπό το πρίσμα του κριτηρίου του συνδέσμου δημιουργεί κινδύνους υποβάθμισης των γενικευμένων πλημμελειών στο σύστημα προστασίας της τρίτης χώρας σε ζητήματα που άπτονται των περιστάσεων της υπό κρίση ατομικής υπόθεσης και στη λήψη μη ορθών και συνεπών αποφάσεων.

Προοπτική επανεισδοχής στην τρίτη χώρα

Το άρθρο 38, παρ. 4 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου προβλέπει ότι «Όταν η τρίτη χώρα δεν επιτρέπει στον αιτούντα να εισέλθει στο έδαφός της, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε αυτός να έχει πρόσβαση σε διαδικασία σύμφωνα με τις βασικές αρχές και εγγυήσεις...»

Κατά πάγια νομολογία του ΔΕΕ, τα κράτη μέλη πρέπει να τηρούν «τις σωρευτικές προϋποθέσεις που ορίζονται στο άρθρο 38, παράγραφος 1 έως 4» της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, για την απόρριψη αίτησης ασύλου ως απαράδεκτης.¹³⁹ Χώρες όπως η Ελλάδα, ωστόσο, αμφισβητούν την υποχρέωσή τους να αξιολογούν την προοπτική επανεισδοχής προ της απόρριψης της αίτησης ασύλου ως απαράδεκτης κατ' εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας.

¹³³ **4^η ΕπΠροσ** 3444/2020, σελ. 12, 3441/2020, σελ. 20-21, 3226/2020, σελ. 21-22, **20^η ΕπΠροσ** 260375/2021, σκ. Β.3, 260356/2021, σκ. Β.3, 29118/2020, σκ. Β.5, **21^η ΕπΠροσ** 398486/2021, σελ. 19-20, 297470/2021, 28217/2020, σελ. 13.

¹³⁴ **4^η ΕπΠροσ** 465274/2021, σελ. 10, **17^η ΕπΠροσ** 292768/2023, σκ. IV.3.

¹³⁵ **4^η ΕπΠροσ** 301027/2022, σελ. 14, 270314/2022, σελ. 26, **5^η ΕπΠροσ** 39744/2023, σκ. 16, 563011/2022, σκ. 16, 563008/2022, σκ. 16, 563007/2022, σκ. 18, 202299/2021, σκ. 21, 12366/2020, σελ. 14-15; 12365/2020, σελ. 14-15, **16^η ΕπΠροσ** 85916/2023, σκ. V.2, **18^η ΕπΠροσ** 24756/2020, σελ. 9-10, **20^η ΕπΠροσ** 26661/2020, σκ. 4, **21^η ΕπΠροσ** 690292/2022, σελ. 14-15, 467020/2021, σελ. 16-17.

¹³⁶ **19^η ΕπΠροσ** 352303/2022, σκ. 14.

¹³⁷ **15^η ΕπΠροσ** 300763/2023, σκ. 39, **17^η ΕπΠροσ** 144971/2023, σκ. IV.3, **20^η ΕπΠροσ** 260375/2021, σκ. Β.5, 29118/2020, σκ. Β.5.

¹³⁸ **2^η ΕπΠροσ** IP/142459/2023, σελ. 29, **5^η ΕπΠροσ** 563007/2022, σκ. 18, **17^η ΕπΠροσ** 297832/2023, σκ. IV.3, **20^η ΕπΠροσ** 29118/2020, σκ. Β.5, **21^η ΕπΠροσ** 87590/2023, σελ. 17, 710801/2022, σελ. 14-15.

¹³⁹ **ΔΕΕ** C-924/19 PPU *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság*, 14 Μαΐου 2020, σκ. 153, C-564/18 *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (Tompá)*, 19 Μαρτίου 2020, σκ. 36, 40, 41.

Απαιτούμενο μέτρο της αδυναμίας επανεισοχής

[Ε]ίναι νομικά αδιάφορο εάν η άρνηση ή η αδυναμία της τρίτης χώρας να δεχτεί τον αιτούντα στο έδαφός της εντός ευλόγου χρόνου, η οποία μπορεί να εκδηλώνεται ρητά ή να συναγεται σαφώς από τις περιστάσεις, αναφέρεται σε λόγους που αφορούν τον συγκεκριμένο αιτούντα, σε αντικειμενικές περιστάσεις ή, τέλος, σε διαφορετική ερμηνεία των όρων της συμφωνίας επανεισοχής μεταξύ των ενδιαφερόμενων χωρών.¹⁴⁰

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διευκρινίζει τις απαιτούμενες συνθήκες για την εφαρμογή του άρθρου 38, παρ. 4 της Οδηγίας ως εξής:

Διαφορετικές πραγματικές ή νομικές συνθήκες δύνανται να οδηγήσουν σε κατάσταση όπου δεν επιτρέπεται σε έναν αιτούντα η είσοδος σε χώρα η οποία έχει χαρακτηριστεί ως ασφαλής τρίτη χώρα... Στις εν λόγω συνθήκες συμπεριλαμβάνεται η αναστολή, από οποιοδήποτε μέρος, διμερούς πρωτοκόλλου επανεισοχής, ή η παράλειψη της τρίτης χώρας να απαντήσει εντός των σχετικών προθεσμιών σε αιτήματα επανεισοχής, τα οποία αποστέλλονται από το κράτος μέλος.¹⁴¹

Η κατάσταση των ελληνοτουρκικού πλαισίου αδιαμφισβήτητα αποτελεί συνθήκη που εμπίπτει στο άρθρο 38, παρ. 4 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, λαμβάνοντας υπόψη ότι από το 2020 δεν διεξάγονται επιστροφές απορριφθέντων αιτούντων άσυλο, η δε Τουρκία:¹⁴²

- ❖ Έχει δηλώσει την πρόθεσή της να μην εφαρμόσει τη Συμφωνία Επανεισοχής ΕΕ-Τουρκίας ως προς τους πολίτες τρίτων χωρών,
- ❖ Έχει αναστείλει μονομερώς το Διμερές Πρωτόκολλο Επανεισοχής Ελλάδας-Τουρκίας από το 2018,
- ❖ Έχει σταματήσει να δέχεται επιστροφές βάσει της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας από το 2020.

Βάσει των ως άνω συνθηκών, τα ελληνικά δικαστήρια κρίνουν σταθερά ότι η κράτηση με σκοπό την επανεισοχή στην Τουρκία παραβιάζει το άρθρο 15, παρ. 4 της Οδηγίας

¹⁴⁰ **19^η ΕπΠροσ** 761318/2022, σκ. 5; 441361/2021, σκ. 5.

¹⁴¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Απάντηση στη γραπτή ερώτηση E-1347/2022, 22 Ιουνίου 2022.

¹⁴² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *2023 Türkiye Report*, SWD(2023) 696, 8 November 2023, σελ. 53. Βλ. και **ΣτΕ ΟΛ** 177/2023, σκ. 41.

επιστροφών,¹⁴³ λόγω της έλλειψης εύλογης προοπτικής απομάκρυνσης, είτε από τα νησιά¹⁴⁴ είτε από την ενδοχώρα.¹⁴⁵

Παρά ταύτα, η απουσία προοπτικής επανεισοχής στην Τουρκία ουδεμία επιρροή έχει ασκήσει στην εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας.¹⁴⁶ Οι ελληνικές αρχές έχουν απορρίψει περισσότερες από 10.000 αιτήσεις ως απαράδεκτες από την πλήρη αναστολή των επιστροφών στην Τουρκία και συνεχίζουν να το πράττουν μέχρι σήμερα. Η Υπηρεσία Ασύλου και η πλειοψηφία των Επιτροπών Προσφυγών παραβλέπουν πλήρως το ζήτημα, ακόμη και στην περίπτωση ρητών ισχυρισμών που προβάλλονται από τους αιτούντες ή/και προσκόμιση επίσημων εγγράφων της Ελληνικής Αστυνομίας.¹⁴⁷ Σε περιορισμένες μόνο εξαιρέσεις, οι αποφάσεις των Επιτροπών Προσφυγών εφαρμόζουν (ορθώς) το άρθρο 38, παρ. 4 της Οδηγίας λόγω της μονομερούς αναστολής των επανεισοχών από την Τουρκία,¹⁴⁸ στη δε περίπτωση των αναπάντητων αιτημάτων επανεισοχής, ορισμένες Επιτροπές κρίνουν ότι η πάροδος άπρακτης της προθεσμίας απάντησης σε αίτημα βάσει του Διμερούς Πρωτοκόλλου Επανεισοχής Ελλάδας-Τουρκίας ερμηνεύεται ως σιωπηρή απόρριψη.¹⁴⁹ Άλλες Επιτροπές εσφαλμένως θεωρούν ότι η διάταξη απαιτεί «ρητή άρνηση εισόδου».¹⁵⁰

Στάδιο αξιολόγησης της προοπτικής επανεισοχής

Οι Επιτροπές Προσφυγών που τοποθετούνται επί της πλήρους έλλειψης προοπτικής επανεισοχής στην Τουρκία, κρίνουν ότι το άρθρο 38, παρ. 4 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου τυγχάνει εφαρμογής μόνο στο στάδιο της «εκτέλεσης» απόφασης απόρριψης της αίτησης ασύλου ως απαράδεκτης. Εξ αυτού, αρνούνται να αξιολογήσουν τις συνέπειες της άρνησης επανεισοχής πριν την έκδοση τελεσιδικής απόρριψης του αιτήματος ασύλου, απορρίπτουν δε τους σχετικούς ισχυρισμούς ως «πρόωρους».¹⁵¹

¹⁴³ Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών [2008] Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ L348/98 («Οδηγία Επιστροφών»).

¹⁴⁴ **ΔΠρΡοδ** ΑΡ127/2022, ΑΡ116/2022, ΑΡ114/2022, ΑΡ111/2022, ΑΡ99/2022, ΑΡ96/2022, ΑΡ79/2022, ΑΡ78/2022, ΑΡ72/2022, ΑΡ46/2022, ΑΡ515/2021, ΑΡ514/2021, ΑΡ450/2021, ΑΡ449/2021, ΑΡ136/2021.

¹⁴⁵ **ΔΠρΑθ** ΑΡ831/2022, **ΔΠρΚαβ** ΑΡ1098/2023, ΑΡ728/2023, ΑΡ504/2023, ΑΡ835/2022, ΑΡ779/2022, **ΔΠρΚομ** ΑΡ309/2023, **ΔΠρΚορ** Π4473/2022, Π4248/2022, Π4194/2022, Π4123/2022, Π4118/2022, Π3633/2022, Π3179/2022, Π3166/2023, Π2814/2022, Π2424/2022.

¹⁴⁶ RSA & PRO ASYL, *Κατάφωρη παραβίαση δικαιωμάτων η προσχηματική και αυθαίρετη επίκληση της Τουρκίας ως «ασφαλούς τρίτης χώρας» από τις Ελληνικές Αρχές*, Φεβρουάριος 2022, διαθέσιμο [εδώ](#).

¹⁴⁷ RSA & HIAS, *The role of the European Commission in the implementation of the EU asylum acquis on the Greek islands*, Ιανουάριος 2023, σκ. 36, διαθέσιμο [εδώ](#), RSA κ.α., *The state of the border procedure on the Greek islands*, Σεπτέμβριος 2022, σελ. 23, διαθέσιμο [εδώ](#).

¹⁴⁸ **10^η ΕπΠροσ** 151657/2023, σελ. 6-8, 83008/2023, σκ. 5, **19^η ΕπΠροσ** 761318/2022, σκ. 8, 441361/2021, σκ. 10, **20^η ΕπΠροσ** ΙΡ/266426/2023, ΙΡ/36908/2023, σκ. 11, ΙΡ/21911/2023, σκ. 5, 91410/2023, σκ. 9, **21^η ΕπΠροσ** 115795/2022, σελ. 22-23, 364000/2021, σελ. 22-23.

¹⁴⁹ **3^η ΕπΠροσ** 345521/2022, σκ. ΙΙΙ.5.

¹⁵⁰ **2^η ΕπΠροσ** 171515/2023, σελ. 20.

¹⁵¹ **6^η ΕπΠροσ** 217698/2022, σελ. 7-8. Πρβλ. **12^η ΕπΠροσ** 168365/2023, σελ. 5.

Λίγες Επιτροπές έχουν κρίνει μέχρι σήμερα ότι η έλλειψη προοπτικής επανεισδοχής αποτελεί κώλυμα για την απόρριψη της αίτησης ασύλου ως απαράδεκτης:

[Όταν] είναι βέβαιο, λόγω της πρακτικής που ορισμένη χώρα ακολουθεί είτε γενικά, είτε έναντι συγκεκριμένων κατηγοριών προσώπων, είτε και έναντι του αιτούντος ατομικά, ότι αυτή δεν πρόκειται να δεχθεί την είσοδο του αιτούντος στο έδαφός της, ενώ δεν μπορεί ούτε να πιθανολογηθεί ότι η στάση της αυτή θα μεταβληθεί στο προσεχές μέλλον, τότε πρέπει να γίνει δεκτό ότι η σχετική αίτηση δεν επιτρέπεται να απορριφθεί ως απαράδεκτη με την αιτιολογία ότι η ως άνω χώρα συνιστά «ασφαλή τρίτη χώρα» για τον εν λόγω αιτούντα, ακόμα και αν η χώρα αυτή πληροί τα ουσιαστικά κριτήρια που θέτουν το άρθρο 38 της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ και το άρθρο [91 του Κώδικα Ασύλου].¹⁵²

Η υπ' αριθμ. 177/2023 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας σχετικά με τη νομιμότητα του ελληνικού καταλόγου ασφαλών τρίτων χωρών υπέβαλε προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ, στην Υπόθεση C-134/23 *Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες*, αναφορικά με το στάδιο κατά το οποίο τα κράτη μέλη υποχρεούνται να αξιολογήσουν την παρατεταμένη και αποδεδειγμένη άρνηση τρίτης χώρας να επανεισδεχθεί αιτούντες. Το Δικαστήριο του Λουξεμβούργου έχει κληθεί να αποσαφηνίσει κατά πόσο, βάσει του άρθρου 38 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, ερμηνευόμενου υπό το φως του άρθρου 18 ΧΘΔ για το δικαίωμα στο άσυλο, η εν λόγω αξιολόγηση χωρεί κατά το στάδιο: (i) του χαρακτηρισμού της χώρας ως γενικώς ασφαλούς, (ii) της απόρριψης της ατομικής αίτησης ασύλου, ή (iii) της εκτέλεσης της απόφασης και της επιστροφής στην τρίτη χώρα.¹⁵³

Η πλειοψηφούσα γνώμη του Συμβουλίου της Επικρατείας τάσσεται υπέρ της πρώτης ερμηνείας, κρίνοντας ότι η παρατεταμένη άρνηση τρίτης χώρας να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις επανεισδοχής της κωλύει ακόμη και τον χαρακτηρισμό της ως ασφαλούς τρίτης χώρας.¹⁵⁴ Η ερμηνεία αυτή βρίσκει έρεισμα στην αιτ. σκ. 44 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, στον γενικότερο στόχο της ταχείας εξέτασης των αιτήσεων ασύλου που θέτει η Οδηγία,¹⁵⁵ καθώς και στη νομολογία δικαστηρίων της αλλοδαπής.¹⁵⁶

Προσβαση στη διαδικασία ασύλου κατόπιν άρνησης επανεισδοχής

Το άρθρο 38, παρ. 4 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου απαιτεί από τα κράτη μέλη να «μεριμνούν» για την «πρόσβαση σε διαδικασία» αιτούντος άσυλο που δεν γίνεται δεκτός στο έδαφος ασφαλούς τρίτης χώρας. Η διάταξη δεν ρυθμίζει, ωστόσο, τη διαδικασία με την

¹⁵² **3^η ΕπΠροσ** 345521/2022, σκ. ΙΙΙ.5, **21^η ΕπΠροσ** 115795/2022, σελ. 22-23, 364000/2021, σελ. 22-23.

¹⁵³ **ΔΕΕ** C-134/23 *Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες*, Ερώτημα 7 Μαρτίου 2023.

¹⁵⁴ **ΣτΕ ΟΛ** 177/2023, σκ. 38.

¹⁵⁵ Άρθρο 31, παρ. 2 και αιτ. σκ. 18 Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου. Βλ. και **21^η ΕπΠροσ** 115795/2022, σελ. 10-11, 364000/2021, σελ. 10-11: αντίθετη ερμηνεία «θα είχε ως μοναδικό αποτέλεσμα την άσκοπη καθυστέρηση της διαδικασίας εξέτασης της αίτησης, δεδομένου ότι στην συνέχεια, μετά την άρνηση της τρίτης χώρας να δεχθεί τον αιτούντα στο έδαφός της, η αίτησή του θα έπρεπε ούτως ή άλλως να εξεταστεί πλέον επί της ουσίας από τις αρμόδιες Αρχές Απόφασης.»

¹⁵⁶ **Συμβούλιο της Επικρατείας της Ολλανδίας**, 201704433/1, 201703605/1, 201609584/1.

οποία παρέχεται η εν λόγω πρόσβαση. Η ασάφεια του άρθρου 38, παρ. 4 έρχεται σε αντίθεση με την εξειδίκευση των κανόνων που προβλέπονται, ενδεικτικά, στο άρθρο 28, παρ. 2 της Οδηγίας αναφορικά με τη σιωπηρή ανάκληση, το οποίο υποχρεώνει τα κράτη μέλη να παρέχουν στον αιτούντα τη δυνατότητα «να ζητήσει την επανεξέταση της υπόθεσής του» ή «να υποβάλλει νέα αίτηση η οποία δεν [θεωρείται μεταγενέστερη αίτηση]», εντός προθεσμίας εννέα μηνών.¹⁵⁷

Κατά την προεκτεθείσα ελληνική πρακτική, οι αρχές ασύλου, με ελάχιστες εξαιρέσεις, απορρίπτουν τις αιτήσεις ασύλου ως απαράδεκτες χωρίς καμία αξιολόγηση της αποδεδειγμένης έλλειψης προοπτικής επανεισδοχής στην Τουρκία. Οι, δε, Επιτροπές Προσφυγών κρίνουν ότι οι αποφάσεις τους περί εφαρμογής της ασφαλούς τρίτης χώρας συνιστούν «τελεσίδικες αποφάσεις» και αρνούνται συστηματικά την ανάκλησή τους βάσει των διατάξεων του γενικού διοικητικού δικαίου για την ανάκληση των διοικητικών πράξεων.¹⁵⁸

Οι αιτούντες άσυλο δεν έχουν, επομένως, άλλη επιλογή από την υποβολή «μεταγενέστερης αίτησης» για να αποκτήσουν «πρόσβαση σε διαδικασία». Η πρόσβαση αυτή, ωστόσο, πλήττεται από περαιτέρω νομικά και πρακτικά εμπόδια:¹⁵⁹

- ❖ Η καταγραφή των αιτήσεων ασύλου υπόκειται σε μακροχρόνιες καθυστερήσεις που υπερβαίνουν κατά πολύ τις προθεσμίες του άρθρου 6 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου,
- ❖ Οι μεταγενέστερες αιτήσεις πρέπει να προβάλλουν «νέα ουσιώδη στοιχεία», άλλως απορρίπτονται ως απαράδεκτες, στο πλαίσιο προκαταρκτικής εξέτασης παραδεκτού, σύμφωνα με το άρθρο 40, παρ. 2 και 3 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου,¹⁶⁰
- ❖ Η Υπηρεσία Ασύλου και οι Επιτροπές Προσφυγών, σύμφωνα με εγκύκλιο του Ιουλίου του 2021, ελέγχουν, στο πλαίσιο της προκαταρκτικής εξέτασης παραδεκτού, κατά πόσο οι αιτούντες προβάλλουν «νέα ουσιώδη στοιχεία» σχετικά με την κατάστασή τους στην Τουρκία,

¹⁵⁷ Μίνως Μουζουράκης, «Ασφαλής τρίτη χώρα» χωρίς επιστροφή – Αδυναμία επανεισδοχής και απόρριψη αιτήσεων ασύλου ως απαράδεκτων στην επίκαιρη νομολογία» σε UNHCR (επιμ.), *Επετηρίδα Δικαίου Προσφύγων και Αλλοδαπών 2021-2022* (Σάκκουλας 2024).

¹⁵⁸ Στο ίδιο.

¹⁵⁹ RSA & HIAS, *The role of the European Commission in the implementation of the EU asylum acquis on the Greek islands*, Ιανουάριος 2023, σκ. 39-40, RSA κ.α., *The state of the border procedure on the Greek islands*, Σεπτέμβριος 2022, σελ. 23-24.

¹⁶⁰ Με μόνη γνωστή εξαίρεση την **4^η ΕπΠροσ** 157571/2022, σελ. 7, η οποία έκρινε ότι η απόφαση που εφαρμόζει την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας δεν συνιστά «τελεσίδικη απόφαση» και ότι τυχόν υποβαλλόμενη αίτηση σε μεταγενέστερο στάδιο δεν λογίζεται ως «μεταγενέστερη αίτηση». Αντίστοιχη κρίση συνάγεται από την **19^η ΕπΠροσ** 761318/2022, σκ. 8, σύμφωνα με την οποία η ισχύς της απόφασης περί ασφαλούς τρίτης χώρας για συγκεκριμένο αιτούντα «τελεί υπό τον... όρο της αποδοχής από τις τουρκικές αρχές της επανεισδοχής του στην Τουρκία και της ολοκλήρωσης της εν λόγω διαδικασίας, κατ' εφαρμογή ισχύουσας συμφωνίας επανεισδοχής, εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος».

- ❖ Η Υπηρεσία Ασύλου και οι Επιτροπές Προσφυγών αρνούνται να λάβουν υπόψη την αδυναμία επανεισδοχής ως «*νέο ουσιώδες στοιχείο*» και απορρίπτουν τις εν λόγω αιτήσεις ως απαράδεκτες λόγω έλλειψης νέων στοιχείων, σύμφωνα με το άρθρο 33, παρ. 2, περ. δ' της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου.¹⁶¹ Οι αρχές απαιτούν τη συνδρομή έτερων λόγων για τη θεμελίωση «*νέων ουσιωδών στοιχείων*» στις μεταγενέστερες αιτήσεις, όπως η έλλειψη συνδέσμου εκ της παρόδου δωδεκαμήνου από την είσοδο του αιτούντος στην Ελλάδα, όπως αναφέρθηκε στην ενότητα [Κριτήριο Συνδέσμου](#).

¹⁶¹ Μεταξύ άλλων, **3^ο ΕπΠροσ** 8620/2022, σκ. IV.3, **4^ο ΕπΠροσ** 81259/2022, σελ. 5, **11^ο ΕπΠροσ** 109901/2022, σκ. 14. Βλ. επίσης **4^ο ΕπΠροσ** 157571/2022, σελ. 7-8, η οποία απέρριψε την αίτηση ως προδήλως αβάσιμη και ως κατατεθείσα με μόνο σκοπό την καθυστέρηση της επιστροφής. Εξαιρέσεις οι **19^ο ΕπΠροσ** 761318/2022, σκ. 10, 441361/2021, σκ. 10 σε σχέση με τη μη επανεισδοχή του αιτούντος εντός ευλόγου χρόνου.

Πίνακας Νομοθεσίας

Διεθνείς συμβάσεις

Σύμβαση Σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων, 28 Ιουλίου 1951, Ηνωμένα Έθνη, Συλλογή Συμβάσεων, Τόμος 189, σελ. 137 («Σύμβαση της Γενεύης»)

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, 4 Νοεμβρίου 1950, ΣΣΕ 5 («Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου», ΕΣΔΑ)

Συνθήκες και νομοθεσία Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης [2012] Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ C326/47 (ΣΛΕΕ)

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης [2012] Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ C326/391 («ΧΘΔ»)

Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση) [2013] Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ L180/60 («Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου»)

Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση) [2011] Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ L337/9 («Οδηγία για την αναγνώριση»)

Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών [2008] Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ L348/98 («Οδηγία επιστροφών»)

Ελληνική νομοθεσία

Νόμος υπ' αριθμ. 4939/2022 Κύρωση Κώδικα Νομοθεσίας για την υποδοχή, τη διεθνή προστασία πολιτών τρίτων χωρών και ανιθαγενών και την προσωρινή προστασία σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων αλλοδαπών, ΦΕΚ Α' 111/10.06.2022 («Κώδικας Ασύλου»)

Πίνακας Νομολογίας

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ)

C-71/11 *Υ και Ζ*, 5 Σεπτεμβρίου 2012
C-163/17 *Jawo*, 19 Μαρτίου 2019
C-297/17 *Ibrahim*, 19 Μαρτίου 2019
C-319/16 *M (Revocation of refugee status)*, 14 Μαΐου 2019
C-564/18 *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (Tompa)*, 19 Μαρτίου 2020
C-924/19 PPU *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság*, 14 Μαΐου 2020
C-8/20 *LR*, 20 Μαΐου 2021
C-821/19 *Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (incrimination de l'aide aux demandeurs d'asile)*, 16 Νοεμβρίου 2021
C-280/21 *Migracijos departamentas (Reasons for persecution on the ground of political opinion)*, 12 Ιανουαρίου 2023
C-756/21 *International Protection Appeals Tribunal and Others (Attentat au Pakistan)*, 29 Ιουνίου 2023
C-228/21 *Ministero dell'Interno (Brochure commune – Refoulement indirect)*, 30 Νοεμβρίου 2023
C-621/21 *Intervyuirasht organ na DAB pri MS (Femmes victimes de violences domestiques)*, 16 Ιανουαρίου 2024
C-134/23 *Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες* [εκκρεμής]

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)

Saadi κατά Ιταλίας, Προσφυγή 37201/06, 28 Φεβρουαρίου 2008
M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, Προσφυγή 30696/09, 21 Ιανουαρίου 2011
Othman κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή 8139/09, 17 Ιανουαρίου 2012
Mohammadi κατά Αυστρίας, Προσφυγή 71932/12, 3 Ιουλίου 2014
Raroshvili κατά Βελγίου, Προσφυγή 41738/10, 13 Δεκεμβρίου 2016
Ilias και Ahmed κατά Ουγγαρίας, Προσφυγή 47287/15 [Ευρ. Σύμφ.], 21 Νοεμβρίου 2019
Akkad κατά Τουρκίας, Προσφυγή 1557/19, 21 Ιουνίου 2022
Kanala κατά Τουρκίας, Προσφυγή 28749/18, 11 Ιουλίου 2022
J.B. κατά Ελλάδας, Προσφυγή 57496/16 [εκκρεμής]

Ελληνικά δικαστήρια και οιονεί δικαιοδοτικά όργανα

Συμβούλιο της Επικρατείας

ΣτΕ Ολ 2347/2017, 22 Σεπτεμβρίου 2017
ΣτΕ Ολ 1694/2018, 21 Αυγούστου 2018
ΣτΕ Ολ 1580/2021, 8 Οκτωβρίου 2021
ΣτΕ Ολ 177/2023, 3 Φεβρουαρίου 2023

Διοικητικά Εφετεία

ΔΕφΠειρ Α536/2018, 18 Οκτωβρίου 2018
ΔΕφΠειρ Α313/2021, 14 Δεκεμβρίου 2021

Διοικητικά Πρωτοδικεία

ΔΠρΑθ ΑΡ831/2022, 26 Μαΐου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΑθ 103/2023, 31 Ιανουαρίου 2023 (Ακυρωτικό)

ΔΠρΑθ 382/2023, 16 Μαρτίου 2023 (Ακυρωτικό)
ΔΠρΑθ 384/2023, 16 Μαρτίου 2023 (Ακυρωτικό)
ΔΠρΑθ 1260/2023, 15 Σεπτεμβρίου 2023 (Ακυρωτικό)
ΔΠρΘεσ 397/2023, 25 Μαΐου 2023 (Ακυρωτικό)
ΔΠρΚαβ ΑΡ779/2022, 14 Ιουλίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚαβ ΑΡ835/2022, 2 Αυγούστου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚαβ ΑΡ504/2023, 12 Μαΐου 2023 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚαβ ΑΡ728/2023, 24 Ιουλίου 2023 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚαβ ΑΡ1098/2023, 29 Νοεμβρίου 2023 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚομ ΑΡ309/2023, 16 Ιουνίου 2023 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚορ Π2424/2022, 24 Ιουνίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚορ Π2814/2022, 20 Ιουλίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚορ Π3166/2022, 19 Σεπτεμβρίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚορ Π3179/2022, 21 Σεπτεμβρίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚορ Π3633/2022, 17 Οκτωβρίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚορ Π4118/2022, 27 Οκτωβρίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚορ Π4123/2022, 31 Οκτωβρίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚορ Π4194/2022, 9 Νοεμβρίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚορ Π4248/2022, 15 Νοεμβρίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΚορ Π4473/2022, 6 Δεκεμβρίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ136/2021, 24 Μαρτίου 2021 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ449/2021, 3 Νοεμβρίου 2021 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ450/2021, 3 Νοεμβρίου 2021 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ514/2021, 16 Δεκεμβρίου 2021 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ515/2021, 16 Δεκεμβρίου 2021 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ46/2022, 24 Μαρτίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ72/2022, 25 Μαΐου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ78/2022, 21 Ιουνίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ79/2022, 21 Ιουνίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ96/2022, 11 Αυγούστου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ99/2022, 11 Αυγούστου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ111/2022, 20 Σεπτεμβρίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ114/2022, 7 Οκτωβρίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ116/2022, 7 Οκτωβρίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)
ΔΠρΡοδ ΑΡ127/2022, 1 Δεκεμβρίου 2022 (Προεδρική Διαδικασία)

Ανεξάρτητες Επιτροπές Προσφυγών

1^η ΕπΠροσ 310227/2022, 1 Ιουνίου 2022
2^η ΕπΠροσ 222273/2022, 19 Απριλίου 2022
2^η ΕπΠροσ 548632/2022, 20 Σεπτεμβρίου 2022
2^η ΕπΠροσ 171515/2023, 23 Μαρτίου 2023
2^η ΕπΠροσ ΙΡ/142459/2023, 25 Σεπτεμβρίου 2023
3^η ΕπΠροσ 17613/2020, 14 Σεπτεμβρίου 2020
3^η ΕπΠροσ 8620/2022, 7 Ιανουαρίου 2022
3^η ΕπΠροσ 345521/2022, 16 Ιουνίου 2022
3^η ΕπΠροσ 47496/2022, 28 Ιανουαρίου 2022
4^η ΕπΠροσ 3226/2020, 16 Μαρτίου 2020
4^η ΕπΠροσ 3441/2020, 16 Μαρτίου 2020
4^η ΕπΠροσ 3444/2020, 16 Μαρτίου 2020

4^η ΕπΠροσ 465274/2021, 17 Δεκεμβρίου 2021
4^η ΕπΠροσ 81259/2022, 8 Φεβρουαρίου 2022
4^η ΕπΠροσ 157571/2022, 18 Μαρτίου 2022
4^η ΕπΠροσ 270314/2022, 16 Μαΐου 2022
4^η ΕπΠροσ 301027/2022, 27 Μαΐου 2022
4^η ΕπΠροσ 628380/2022, 21 Οκτωβρίου 2022
4^η ΕπΠροσ 79499/2023, 8 Φεβρουαρίου 2023
4^η ΕπΠροσ 204504/2023, 7 Απριλίου 2023
5^η ΕπΠροσ 12365/2020, 2 Οκτωβρίου 2020
5^η ΕπΠροσ 12366/2020, 14 Σεπτεμβρίου 2020
5^η ΕπΠροσ 202299/2021, 25 Αυγούστου 2021
5^η ΕπΠροσ 202789/2021, 25 Αυγούστου 2021
5^η ΕπΠροσ 202946/2021, 25 Αυγούστου 2021
5^η ΕπΠροσ 203097/2021, 25 Αυγούστου 2021
5^η ΕπΠροσ 563007/2022, 27 Σεπτεμβρίου 2022
5^η ΕπΠροσ 563008/2022, 27 Σεπτεμβρίου 2022
5^η ΕπΠροσ 563011/2022, 27 Σεπτεμβρίου 2022
5^η ΕπΠροσ 594684/2022, 10 Οκτωβρίου 2022
5^η ΕπΠροσ 39744/2023, 20 Ιανουαρίου 2023
5^η ΕπΠροσ ΙΡ/296129/2023, 22 Νοεμβρίου 2023
6^η ΕπΠροσ 5892/2020, 27 Μαΐου 2020
6^η ΕπΠροσ 217698/2022, 18 Απριλίου 2022
6^η ΕπΠροσ ΙΡ/291367/2023, 21 Νοεμβρίου 2023
6^η ΕπΠροσ ΙΡ/312088/2023, 28 Νοεμβρίου 2023
7^η ΕπΠροσ 249361/2021, 16 Σεπτεμβρίου 2021
7^η ΕπΠροσ 249386/2021, 16 Σεπτεμβρίου 2021
7^η ΕπΠροσ 378505/2021, 11 Νοεμβρίου 2021
7^η ΕπΠροσ 386010/2021, 15 Νοεμβρίου 2021
7^η ΕπΠροσ 15939/2022, 12 Ιανουαρίου 2022
8^η ΕπΠροσ 458313/2021, 15 Δεκεμβρίου 2021
8^η ΕπΠροσ 142176/2022, 11 Μαρτίου 2022
8^η ΕπΠροσ 161054/2022, 21 Μαρτίου 2022
8^η ΕπΠροσ 237130/2022, 29 Απριλίου 2022
8^η ΕπΠροσ 511455/2022, 5 Σεπτεμβρίου 2022
8^η ΕπΠροσ 583703/2022, 5 Οκτωβρίου 2022
8^η ΕπΠροσ 103648/2023, 20 Φεβρουαρίου 2023
9^η ΕπΠροσ 2548/2020, 24 Απριλίου 2020
9^η ΕπΠροσ 288224/2021, 4 Οκτωβρίου 2021
9^η ΕπΠροσ 73459/2022, 8 Φεβρουαρίου 2022
9^η ΕπΠροσ 73674/2022, 8 Φεβρουαρίου 2022
10^η ΕπΠροσ 12540/2020
10^η ΕπΠροσ 22083/2020, 28 Απριλίου 2021
10^η ΕπΠροσ 25173/2020, 19 Ιανουαρίου 2021
10^η ΕπΠροσ 25277/2020, 19 Ιανουαρίου 2021
10^η ΕπΠροσ 26904/2020
10^η ΕπΠροσ 224433/2022, 20 Απριλίου 2022
10^η ΕπΠροσ 224438/2022, 20 Απριλίου 2022
10^η ΕπΠροσ 368450/2022, 27 Ιουνίου 2022
10^η ΕπΠροσ 431472/2022, 25 Ιουλίου 2022
10^η ΕπΠροσ 83008/2023, 9 Φεβρουαρίου 2023

10^η ΕπΠροσ 151657/2023, 14 Μαρτίου 2023
10^η ΕπΠροσ 312252/2023, 16 Ιουνίου 2023
11^η ΕπΠροσ 2075/2021, 26 Φεβρουαρίου 2021
11^η ΕπΠροσ 384227/2021, 15 Νοεμβρίου 2021
11^η ΕπΠροσ 67923/2022, 7 Φεβρουαρίου 2022
11^η ΕπΠροσ 71895/2022, 8 Φεβρουαρίου 2022
11^η ΕπΠροσ 109901/2022, 24 Φεβρουαρίου 2022
11^η ΕπΠροσ ΙΡ/578/2023, 28 Ιουνίου 2023
12^η ΕπΠροσ 281102/2021, 30 Σεπτεμβρίου 2021
12^η ΕπΠροσ 168365/2023, 22 Μαρτίου 2023
13^η ΕπΠροσ 2727/2020, 9 Απριλίου 2020
13^η ΕπΠροσ 6722/2020, 9 Απριλίου 2020
13^η ΕπΠροσ 734754/2022, 7 Δεκεμβρίου 2022
13^η ΕπΠροσ 22148/2023, 13 Ιανουαρίου 2023
13^η ΕπΠροσ ΙΡ/113682/2023, 13 Σεπτεμβρίου 2023
14^η ΕπΠροσ 4334/2020, 9 Απριλίου 2020
14^η ΕπΠροσ 485434/2022, 23 Αυγούστου 2022
14^η ΕπΠροσ 211179/2023, 11 Απριλίου 2023
14^η ΕπΠροσ 250567/2023, 3 Μαΐου 2023
14^η ΕπΠροσ ΙΡ/335367/2023, 6 Δεκεμβρίου 2023
15^η ΕπΠροσ 462630/2021, 16 Δεκεμβρίου 2021
15^η ΕπΠροσ 293257/2021, 6 Οκτωβρίου 2021
15^η ΕπΠροσ 85916/2023, 10 Φεβρουαρίου 2023
15^η ΕπΠροσ 300763/2023, 12 Ιουνίου 2023
15^η ΕπΠροσ ΙΡ/20208/2024, 10 Ιανουαρίου 2024
16^η ΕπΠροσ 29605/2021, 24 Φεβρουαρίου 2021
16^η ΕπΠροσ 394674/2022, 7 Ιουλίου 2022
16^η ΕπΠροσ 79499/2023, 8 Φεβρουαρίου 2023
17^η ΕπΠροσ 3576/2020, 10 Μαρτίου 2020
17^η ΕπΠροσ 144971/2023, 10 Μαρτίου 2023
17^η ΕπΠροσ 148002/2023, 13 Μαρτίου 2023
17^η ΕπΠροσ 292768/2023, 8 Ιουνίου 2023
17^η ΕπΠροσ 297832/2023, 9 Ιουνίου 2023
18^η ΕπΠροσ 24756/2020, 18 Μαρτίου 2021
18^η ΕπΠροσ 68486/2021, 16 Ιουνίου 2021
18^η ΕπΠροσ 165163/2021, 3 Αυγούστου 2021
18^η ΕπΠροσ 165176/2021, 3 Αυγούστου 2021
18^η ΕπΠροσ 672919/2022, 11 Νοεμβρίου 2022
18^η ΕπΠροσ 103648/2023, 20 Φεβρουαρίου 2023
19^η ΕπΠροσ 441361/2021, 8 Δεκεμβρίου 2021
19^η ΕπΠροσ 56018/2022, 1 Φεβρουαρίου 2022
19^η ΕπΠροσ 352303/2022, 20 Ιουνίου 2022
19^η ΕπΠροσ 458446/2022, 5 Αυγούστου 2022
19^η ΕπΠροσ 761318/2022, 19 Δεκεμβρίου 2022
20^η ΕπΠροσ 26661/2020
20^η ΕπΠροσ 29118/2020, 19 Ιανουαρίου 2021
20^η ΕπΠροσ 260356/2021, 21 Σεπτεμβρίου 2021
20^η ΕπΠροσ 260375/2021, 21 Σεπτεμβρίου 2021
20^η ΕπΠροσ 91410/2023, 14 Φεβρουαρίου 2023
20^η ΕπΠροσ ΙΡ/21911/2023, 18 Ιουλίου 2023

20^η ΕπΠροσ ΙΡ/36908/2023, 28 Ιουλίου 2023
20^η ΕπΠροσ ΙΡ/266426/2023, 10 Νοεμβρίου 2023
21^η ΕπΠροσ 28217/2020, 17 Δεκεμβρίου 2020
21^η ΕπΠροσ 29458/2020, 19 Νοεμβρίου 2020
21^η ΕπΠροσ 297470/2021, 7 Οκτωβρίου 2021
21^η ΕπΠροσ 364000/2021, 4 Νοεμβρίου 2021
21^η ΕπΠροσ 398486/2021, 19 Νοεμβρίου 2021
21^η ΕπΠροσ 467020/2021, 20 Δεκεμβρίου 2021
21^η ΕπΠροσ 115795/2022, 28 Φεβρουαρίου 2022
21^η ΕπΠροσ 690292/2022, 18 Νοεμβρίου 2022
21^η ΕπΠροσ 710801/2022, 28 Νοεμβρίου 2022
21^η ΕπΠροσ 87590/2023, 13 Φεβρουαρίου 2023

Δικαστήρια της αλλοδαπής

Ηνωμένο Βασίλειο: Ανώτατο Δικαστήριο (*Supreme Court*)

R (AAA) v Home Secretary [2023] UKSC 42, 15 Νοεμβρίου 2023

Ολλανδία: Συμβούλιο της Επικρατείας (*Raad van State*)

201704433/1, 13 Δεκεμβρίου 2017
201703605/1, 13 Δεκεμβρίου 2017
201609584/1, 13 Δεκεμβρίου 2017

Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο (RSA)

Ιάσωνα Καλαμπόκα 30
82131 Χίος, Ελλάδα
+30 22711 03721
info@rsaegean.org
<http://rsaegean.org/>

PRO ASYL

P.O. Box 16 06 24
Φρανκφούρτη 60069, Γερμανία
+49 69 2423150
europa@proasyl.de
<http://proasyl.de>